

ZESPÓŁ SZKÓŁ W ŁUKAWCU

**WYMAGANIA EDUKACYJNE NIEZBĘDNE DO OTRZYMANIA PRZEZ UCZNIA
POSZCZEGÓLNYCH ŚRÓDROCZNYCH I ROCZNYCH OCEN KLASYFIKACYJNYCH**

GEOGRAFIA KL. V-VIII

ROK SZKOLNY 2022/2023

Opracowała Ewa Maślanka

I. Cele ogólne oceniania:

- rozpoznanie przez nauczyciela poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań programowych
- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i postępach w tym zakresie
- pomoc uczniowi w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju i motywowanie go do dalszej pracy
- dostarczenie rodzicom lub opiekunom informacji o postępach, trudnościach i specjalnych uzdolnieniach ucznia
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno- wychowawczej
- dostarczenie nauczycielowi informacji zwrotnej na temat efektywności jego nauczania, prawidłowości doboru metod i technik pracy z uczniem

II. Zasady oceniania:

1.Wiadomości:

- wiedza merytoryczna określona w podstawie programowej geografii dla danej klasy
- stopień zapamiętania i zrozumienia nabywanych informacji

2 Umiejętności:

Na lekcjach geografii będą oceniane następujące umiejętności:

- rozumienie pojęć geograficznych i znajomość ich definicji
- prowadzenie prostych obserwacji formułowanie na ich podstawie wniosków
- analizowanie tekstów o treści geograficznej
- orientacja na mapie (świata, Europy, innych kontynentów i Polski) także na mapach konturowych
- umiejętność zastosowania podstawowych umiejętności geograficznych w praktyce (określanie współrzędnych geograficznych, czytanie mapy, wykonywanie i interpretacja rysunku poziomicowego, odwzorowywanie jej wybranych treści; orientacja w terenie – położenie, kierunki; dokonywanie podstawowych obliczeń stosowanych w geografii; czytanie i graficzna interpretacja danych liczbowych, rozpoznawanie obiektów geograficznych na mapach konturowych
- rozwiązywanie problemów geograficznych z wykorzystaniem dotychczasowej wiedzy -stosowanie wiedzy przedmiotowej w rozwiązywaniu problemów geograficznych -prezentowanie wyników swojej pracy w różnych formach

3. Postawy

Na lekcjach geografii będą oceniane postawy ucznia i jego aktywność oraz dyscyplinę pracy.

III. Formy aktywności podlegające ocenie:

1.Odpowiedzi ustne -swobodna dłuższa wypowiedź na określony temat w oparciu o pojęcia i wiedzę geograficzną. Przy odpowiedzi ustnej obowiązuje znajomość materiału z trzech ostatnich lekcji, w przypadku lekcji powtórzeniowych z całego działu.

W odpowiedzi ustnej oceniana jest:

- a) zawartość rzeczowa ,dobór treści
- b) argumentacja wyrażanie sądów , uzasadnienie
- c) stosowanie języka geograficznego
- d) sposób prezentacji – umiejętność formułowania myśli

2.Wypowiedzi pisemne

-kartkówki obejmujące zakres materiału z maksymalnie trzech ostatnich lekcji, mogą być niezapowiedziane

-sprawdziany podsumowujące poszczególne działy, poprzedzone są lekcją powtórzeniową z podaniem zakresu materiału. Zapowiedziane z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, i zapisane w e-dzienniku

3.Praca domowa:

Ocenie podlegają:

- a)pomysłowość rozwiązania
- b)poprawność rzeczowa
- c)umiejętność prezentacji (w przypadku prac ustnych)
- d)zgodność z poziomem wymagań

4.Praca w grupach:

Ocenie podlega sposób pracy w grupie:

- a) akceptowanie powierzonych ról i przydzielonych prac
- b) akceptowanie ustalonych zasad pracy w grupie
- c) planowanie wspólnych działań
- d) współudział w podejmowaniu decyzji
- e) przyjmowanie odpowiedzialności z pracę
- f) udział w dyskusji, uzasadnianie swojego stanowiska
- g) słuchanie innych
- h) utrzymanie dyscypliny podczas pracy

5. Przygotowanie do lekcji:

Oceniane jest indywidualne przygotowanie do tematu lekcji np.:

- a) przygotowanie prostych pomocy do danej lekcji
- b) przygotowanie krótkiej informacji – ciekawostek związanych z daną lekcją
- c) przygotowanie informacji geograficznych potrzebnych do danej lekcji, które uczniowie pozyskują z różnych źródeł informacji

6. Aktywność ucznia

Aktywność na lekcji ocenia się poprzez:

- trzy plusy „+” – ocena bardzo dobra;
- trzy minusy „-” – ocena niedostateczna.

Aktywność geograficzna poza lekcjami:

Uczeń oceniany jest za:

- a) za udział w konkursach przedmiotowych szkolnych – ocena bardzo dobra z aktywności .
- b) za udział i osiągnięcia w konkursach wojewódzkich, ogólnopolskich – ocena celująca z aktywności, w przypadku zdobycia tytułu laureata tych konkursów ocena celująca z przedmiotu śródroczna lub roczna.
- c) za udział w akcjach i projektach wg przyjętego regulaminu.

IV. Sposoby dokumentowania osiągnięć uczniów:

Osiągnięcia ucznia są notowane w dzienniku elektronicznym. W ocenianiu stosuje się następującą skalę:

- 6 - celujący
- 5 - bardzo dobry
- 4 - dobry
- 3 - dostateczny
- 2 - dopuszczający
- 1 – niedostateczny

Oceny cząstkowe w dzienniku wyrażane są cyfrą w skali 1- 6. rozszerzone o „+” i „-”.

Ocena klasyfikacyjna wyrażona jest słownie wg skali: celujący, bardzo dobry, dobry, dostateczny, dopuszczający, niedostateczny.

Przy zapisie ocen cząstkowych w e-dzienniku przyporządkowuje się im odpowiednie wartości według skali:

Ocena	6	6-	5+	5	5-	4+	4	4-	3+	3	3-	2+	2	2-	1+	1
Wartość	6	5.75	5.5	5	4.75	4.5	4	3.75	3.5	3	2.75	2.5	2	1.75	1.5	1

V. Kryteria ocen:

Wypowiedzi ustne

Oceniana jest zawartość rzeczowa, umiejętność formułowania myśli, stosowanie terminologii geograficznej, zgodność z poziomem wymagań, umiejętność ilustrowania wypowiedzi poprzez wykorzystanie pomocy naukowych (mapy, tablice graficzne) itp.

Kryteria ocen:

celujący – odpowiedź wskazuje na szczególne zainteresowanie przedmiotem, spełniając kryteria oceny bardzo dobrej, wykracza poza obowiązujący program nauczania, zawiera treści ponadprogramowe – własne przemyślenia i oceny;

bardzo dobry – odpowiedź wyczerpująca, zgodna z programem, swobodne operowanie pojęciami geograficznymi, opisywanie zjawisk i procesów geograficznych i dostrzeganie związków między nimi;

dobry – odpowiedź zasadniczo samodzielna, zawiera większość wymaganych treści, poprawna pod względem języka, nieliczne błędy, nie wyczerpuje zagadnienia;

dostateczny – uczeń zna najważniejsze fakty, umie je zinterpretować, odpowiedź odbywa się przy niewielkiej pomocy nauczyciela, występują nieliczne błędy rzeczowe;

dopuszczający – niezbyt precyzyjne odpowiedzi na pytania nauczyciela, braki w wiadomościach i umiejętnościach, podanie nazwy zjawiska lub procesu przy pomocy nauczyciela;

niedostateczny – nie potrafi rozwiązać zadań teoretycznych lub praktycznych o elementarnym stopniu trudności nawet z pomocą nauczyciela, nie udziela odpowiedzi na większość pytań zadanych przez nauczyciela, ma braki w wiadomościach koniecznych.

Prace pisemne

W przypadku wypowiedzi pisemnych -sprawdzianów i kartkówek przyjmuje się następującą skalę według kryteriów:

0 - 29 % - niedostateczny

30- 49 % - dopuszczający

50 - 69 % - dostateczny

70 - 89 % - dobry

90 -95 % - bardzo dobry

96 - 100% - celujący

- Nauczyciel oddaje poprawione sprawdziany w terminie dwóch tygodni.
- Uczeń może poprawić ocenę ze sprawdzianu jeden raz w terminie do tygodnia, od momentu wpisania oceny do e-dziennika.
- Poprawiona ocena jest wpisywana w miejscu poprzedniej oceny w e-dzienniku.
- Jeżeli uczeń opuścił sprawdzian, to powinien go napisać w ciągu tygodnia po powrocie do szkoły w wyznaczonym przez nauczyciela terminie. W e-dzienniku w rubryce sprawdzian nauczyciel wpisuje mu „nb.” Jeżeli uczeń nie przystępuje do sprawdzianu w uzgodnionym terminie, nauczyciel może zobowiązać go do napisania tego sprawdzianu na kolejnych zajęciach z danego przedmiotu.

VI. Sposób ustalania oceny śródrocznej i rocznej

Na ocenę śródroczną i roczną uczeń pracuje systematycznie przez cały rok szkolny.

Ocena śródroczna i roczna nie jest tylko średnią arytmetyczną uzyskanych ocen cząstkowych ale wynikiem oceny sugerowanej przez program oraz oceny proponowanej przez nauczyciela, wynikającej z rozpoznania poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności. Ostateczna decyzja odnośnie wystawienia oceny należy do nauczyciela przedmiotu.

VII. Warunki i tryb uzyskania oceny rocznej wyższej niż przewidywana

Uczeń ma prawo poprawić przewidywaną ocenę roczną wg zasad określonych w Statucie Szkoły i Wewnątrzszkolnych Zasadach Oceniania

VIII. Kontrakt z uczniami

- 1.Sprawdziany/prace klasowe są obowiązkowe, jeśli uczeń opuścił sprawdzian z przyczyn losowych, powinien napisać go w terminie uzgodnionym z nauczycielem.
2. Poprawa sprawdzianu jest obowiązkowa w przypadku oceny niedostatecznej, dobrowolna w przypadku wyższych ocen i odbywa się w terminie uzgodnionym z nauczycielem ,w ciągu 1 tygodnia od daty wystawienia oceny.
- 3.Sprawdzian obejmuje zwykle jeden dział programowy. Jeżeli dział jest wyjątkowo obszerny uczniowie mogą pisać sprawdzian po zrealizowaniu znacznej jego części.
- 4.Odpowiedź ustna, zadanie domowe i praca na lekcji podlegają ocenie na bieżąco, bez zapowiedzi.
- 5.Sprawdziany są zapowiadane, co najmniej tydzień wcześniej i omówiony jest ich zakres i kryteria wymagań (powtórzenie wiadomości tydzień przed sprawdzianem właściwym, wpis do e-dziennika lekcyjnego).
- 6.Kartkówki nie muszą być zapowiadane; materiał, który obejmują dotyczy najwyżej trzech ostatnich lekcji.
- 7.Uczeń ma prawo wglądu do pracy i zapoznania się z błędami, ewentualne wyjaśnienia ich przez nauczyciela.
- 8.Uczeń ma obowiązek przystąpić do odpowiedzi ustnej z ostatnich trzech lekcji.

9.Uczeń po dłuższej niż 1 tydzień nieobecności w szkole może nie być oceniany, jeżeli nieobecność związana była z chorobą lub innymi sytuacjami losowymi, które go usprawiedliwiają.

10.Pojedyncza nieobecność ucznia na lekcji nie zwalnia go z przygotowania się do zajęć. Braki należy uzupełniać na bieżąco.

11.Uczeń ma prawo zgłosić nieprzygotowanie w ciągu półrocza:

a)1 raz przy jednej godzinie przedmiotu w tygodniu (kl. V, VI, VIII)

b) 2 razy przy dwóch godzinach przedmiotu w tygodniu (kl. VII)

12.Nieprzygotowanie powinno być zgłoszone przez ucznia przy sprawdzaniu obecności.

13.Nie można zgłaszać nieprzygotowania w przypadku zapowiedzianego wcześniej na dany dzień: sprawdzianu, kartkówki, innych zleconych zadań.

14.Uczeń ma prawo 2 razy w semestrze zgłosić brak bieżącego zadania bez konsekwencji otrzymania oceny negatywnej. Zasada ta nie obowiązuje przy zadaniach długoterminowych z ustalonym terminem wykonania pracy domowej.

15.Uczeń zgłasza fakt braku zadania na początku lekcji przy sprawdzaniu listy obecności. Nauczyciel zaznacza brak zadania w e-dzienniku wpisując „bz”. 3 i kolejny brak zadania oznacza ocenę niedostateczną. Uczeń może zredukować liczbę wpisów za brak zadania uzupełniając go na następną lekcję. Nie może poprawić oceny nieostatecznej wpisanej za kolejne braki zadań.

16. Spisywanie prac domowych jest jednoznaczne z otrzymaniem oceny niedostatecznej.

17.Uczeń ma obowiązek prowadzenia zeszytu przedmiotowego, w którym powinny znajdować się zapisy tematów, notatki, zapisy poleceń ustnych lub pisemnych prac domowych. Zeszyt przedmiotowy powinien być prowadzony systematycznie. Uczeń w przypadku nieobecności w szkole zobowiązany jest je uzupełnić.

18.W stosunku do ucznia, u którego stwierdzono specyficzne trudności w nauce uniemożliwiające sprostanie wymogom edukacyjnym wynikającym z realizowanego programu nauczania, potwierdzone pisemną opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej lub innej upoważnionej do tego jednostki - nauczyciel stosuje odpowiednie dostosowanie wymagań edukacyjnych.

19.Uczeń, który otrzymuje ocenę niedostateczną z I semestru jest zobowiązany do zaliczenia omawianych treści materiału w ciągu 4 tygodni po zakończeniu I półrocza.

IX. Obowiązki nauczyciela

1.Na pierwszej lekcji geografii w danym roku szkolnym nauczyciel zapoznaje uczniów z wymaganiami edukacyjnymi z przedmiotu w poszczególnych klasach.

2.Nauczyciel zapowiada i zapisuje w e-dzienniku sprawdzian, z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem.

3.Ocena i udostępnia uczniom prace pisemne w ciągu dwóch tygodni od ich napisania.

4.Oceny stara się uzasadnić.

5. Określa warunki i termin poprawy ocen.
6. Prace pisemne przechowuje i udostępnia uczniom oraz ich rodzicom w ciągu danego roku szkolnego.
7. Udziela dodatkowych wskazówek uczniom zainteresowanym geografią
8. Informuje rodziców ucznia o grożącej ocenie niedostatecznej na miesiąc przed końcem semestru / końcem roku.
9. W zależności od okoliczności może ustalić termin dodatkowych zajęć, w trakcie których udziela pomocy uczniom mającym problemy w nauce.

X. Zasady oceniania uczniów z opiniami i orzeczeniami PPP

1. W stosunku do ucznia, u którego stwierdzono specyficzne trudności w nauce uniemożliwiające sprostanie wymogom edukacyjnym wynikającym z realizowanego programu nauczania, potwierdzone pisemnym orzeczeniem lub opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej lub innej upoważnionej do tego jednostki - nauczyciel stosuje odpowiednie dostosowanie wymagań edukacyjnych indywidualnie dla każdego ucznia wg zaleceń poradni.

2. Każdy uczeń, który posiada opinię Poradni Psychologiczno- Pedagogicznej o dysfunkcjach, jest oceniany zgodnie z indywidualnymi zaleceniami. Przy ustalaniu oceny nauczyciel bierze pod uwagę:

- a) indywidualne możliwości psychofizyczne każdego ucznia
- b) wysiłek wkładany przez ucznia w pracę na zajęciach
- c) zaangażowanie ucznia na zajęciach i zainteresowanie przedmiotem
- d) utrudnione warunki uczenia się i utrwalania wiadomości w domu.

3. Śródroczna i roczna ocena klasyfikacyjna uzależniona jest od postępów w nauce, zaangażowania i systematyczności w pracy.

4. Dostosowane zasad oceniania obejmuje:

- a) kontrolę stopnia zrozumienia samodzielnie czytanych przez ucznia poleceń
- b) ograniczenie sprawdzania wiadomości do krótkich partii materiału
- c) uwzględnianie w ocenie prac pisemnych wartości merytorycznych, rozumianych jako: stopień opanowania umiejętności lub wiedzy i sposób jej przekazania (zrozumienie tematu, znajomość opisywanych zagadnień, komunikatywność) w zależności od indywidualnych predyspozycji
- d) w zeszytach przedmiotowych nie ocenia się estetyki pisma
- e) wydłużenie czasu pracy
- f) dostosowanie liczby i rodzaju zadań
- g) dostosowanie formy graficznej sprawdzianu (odpowiednia czcionka)
- h) dostosowanie formy sprawdzania wiadomości (częściej pisemna lub ustna) w zależności od indywidualnych predyspozycji

- i) ocenianie nie tylko za treść i wykonane zadania , ale także za wkład pracy
- j) stosowanie wzmocnień pozytywnych.

Wszyscy uczniowie posiadający orzeczenie lub opinię PPP mają opracowane indywidualne dostosowania wymagań, stosowanych metod pracy i zasad oceniania.

XI. Zasady oceniania w czasie nauczania zdalnego

1. Ocenianiu podlegają następujące aktywności uczniów:

- odpowiedzi ustne
- prace pisemne
- aktywność na zajęciach
- terminowość odsyłania prac
- rozwiązywanie quizów, testów online
- postawa ucznia wobec przedmiotu

2. Przesyłanie prac pisemnych odbywa się w sposób ustalony i obowiązujący w szkole i przekazany do wiadomości rodzicom.

3. W przypadku **nauczania zdalnego** uczeń zobowiązany jest przesłać elektronicznie pracę domową z danego przedmiotu w terminie do 5 dni od momentu otrzymania zadania domowego. W przypadku niedotrzymania powyższego terminu uczeń otrzymuje kolejne 5 dni na przesłanie zaległej pracy, a o zaistniałej sytuacji zostaje poinformowany rodzic dziecka. Brak realizacji zadania BR - czyli nieodesłanie w terminie zadania zleconego przez nauczyciela, jest wpisywany do e-dziennika. Jeżeli uczeń w wyznaczonym przez nauczyciela terminie zadanie wykona, to w miejsce BR jest wpisywana ocena pozytywna, jeżeli nie - po upływie kolejnych 5 dni przeznaczonych na przesłanie zaległej pracy domowej uczeń ocenę niedostateczną.

4. Nauczyciel ma 14 dni na sprawdzenie pracy i poinformowanie uczniów o ocenach oraz terminach i sposobach poprawy.

Szczegółowe wymagania edukacyjne na poszczególne oceny w klasach V-VIII
WYMAGANIA EDUKACYJNE KLASA VA I VB

DZIAŁ I. MAPA				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> • powiedzieć, czym jest geografia; • powiedzieć, co to jest środowisko przyrodnicze i geograficzne; • wymienić sfery ziemskie. 	<ul style="list-style-type: none"> • powiedzieć czy jest geografia; • definiować elementy środowiska przyrodniczego; • podawać przykłady, podać źródła wiedzy geograficznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcie geografia • definiować pojęcia: geografia, środowisko przyrodnicze i geograficzne; • wymienić elementy środowiska przyrodniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcie geografia; • wybrać z podanych i przyporządkować elementy środowiska przyrodniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcie geografia; • podać powiązania między elementami środowiska przyrodniczego i geograficznego.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie półkule północną i południową, wschodnią i zachodnią; 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na globusie i mapie świata: bieguny, równik, południk zerowy i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia: bieguny, równik, południk zerowy i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować długość i szerokość geograficzną; • opisać cechy południków i równoleżników; • odczytać położenie punktów na mapie. 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać położenie obszaru; • opracować trasę podróży, uwzględniając współrzędne geograficzne.
<ul style="list-style-type: none"> • powiedzieć, co to jest legenda mapy; • wymienić elementy legendy na mapie. 	<ul style="list-style-type: none"> • nazwać elementy mapy; • wskazać i nazwać umieszczone na mapie znaki z legendy; • wymienić elementy krajobrazu. 	<ul style="list-style-type: none"> • zastosować legendę mapy do odczytywania informacji; • wyjaśnić, do czego służy skala mapy; • rozpoznać na mapie składniki krajobrazu Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • korzystając ze skali mapy, obliczyć odległości między wybranymi obiektami; • korzystając ze znaków umownych, odczytać informację z mapy fizycznej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować dany obszar, wykorzystując użyte w legendzie znaki umowne; • wykonać pomiary na mapie i przeliczyć je, wykorzystując skalę; • korzystając ze znaków umownych, odczytać informację z map tematycznych Polski.
<ul style="list-style-type: none"> • powiedzieć, czym jest wysokość względna i bezwzględna; • wskazać na mapie poziomicę; 	<ul style="list-style-type: none"> • obliczyć wysokość względną z podanych informacji; • odczytać wartości poziomic; 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na podstawie rysunku poziomicowego mapy okolic szkoły konkretne formy terenu; 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać wysokość bezwzględną z rysunku poziomicowego i obliczyć wysokość względną wzniesienia; 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić ukształtowanie powierzchni na podstawie rysunku poziomicowego; • porównać elementy przedstawione na mapie

<ul style="list-style-type: none"> • nazwać główne kierunki geograficzne. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie główne kierunki geograficzne. 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać wysokość bezwzględną z rysunku poziomicowego; • zorientować mapę okolic szkoły; • wskazać w terenie główne kierunki geograficzne na podstawie mapy. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić, na podstawie rysunku poziomicowego stromiznę stoku. 	z elementami zaobserwowanymi w terenie.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić kontynenty i oceany świata; • wymienić, jakie mogą być na Ziemi formy ukształtowania powierzchni; • wymienić nazwiska wielkich odkrywców. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie kontynenty i oceany świata; • swoimi słowami określić, czym są formy ukształtowania powierzchni. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić położenie kontynentów i oceanów na mapie i względem siebie; • wskazać na mapie wielkie formy ukształtowania powierzchni. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie wielkie formy ukształtowania powierzchni na poszczególnych kontynentach; • określić trasy pierwszych wypraw geograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać i nazwać wielkie krainy geograficzne dla poszczególnych kontynentów; • wskazać granice między kontynentami; • porównać ukształtowanie kontynentów między sobą.
DZIAŁ II. KRAJOBRAZY POLSKI				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> • nazwać pasy rzeźby w Polsce; • określić elementy środowiska wchodzące w skład krajobrazu. 	<ul style="list-style-type: none"> • nazwać pasy rzeźby w Polsce i wskazać je na mapie; • określić cechy charakterystyczne dla danego pasa rzeźby. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić główne cechy krajobrazów Polski; • określić cechy charakterystyczne dla danego pasa rzeźby; • nazwać przykładowe krainy wchodzące w skład danego pasa rzeźby. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić główne cechy krajobrazów Polski; • wykazać ich zróżnicowanie; • nazwać i wskazać na mapie przykładowe krainy wchodzące w skład danego pasa rzeźby. 	wskazać różnice i podobieństwa, porównać je pod względem zróżnicowanie krajobrazu <ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować rzeźbę poszczególnych pasów rzeźby w Polsce
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić typy krajobrazów. 	<ul style="list-style-type: none"> • nazwać i omówić typy krajobrazów 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazach powstałe w wyniku działalności człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić na przykładach wpływ gospodarki człowieka na zmiany w krajobrazie. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić wpływ poszczególnych działań gospodarki na środowisko • ;wskazać możliwe zmiany mające na celu poprawę warunków środowiska.

<ul style="list-style-type: none"> • wskazać krainy geograficzne na mapie; • nazwać główne elementy środowiska geograficznego występujące w regionie; • nazwać grupy etniczne występujące w danym regionie. <p>Dotyczy krain: Tatry, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska Nizina Mazowiecka Pojezierze Mazurskie Wybrzeże Słowińskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać i omówić położenie na mapie; • wymienić cechy charakterystyczne środowiska geograficznego występujące w krajobrazie regionu; • wymienić najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu. <p>Dotyczy krain: Tatry, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska Nizina Mazowiecka Pojezierze Mazurskie Wybrzeże Słowińskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznać krajobrazy krain w opisach; • przedstawić podstawowe zależności między składnikami krajobrazów w regionach; • opisać zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców krainy geograficznej; • wymienić najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu oraz wskazać je na mapie. <p>Dotyczy krain: Tatry, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska Nizina Mazowiecka Pojezierze Mazurskie Wybrzeże Słowińskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznać krajobrazy krain w opisach oraz na filmach i ilustracjach; • przedstawić podstawowe zależności między składnikami krajobrazów w regionach; • opisać zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców krainy geograficznej; • opisać najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu oraz wskazać je na mapie. <p>Dotyczy krain: Tatry, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska Nizina Mazowiecka Pojezierze Mazurskie Wybrzeże Słowińskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • porównać cechy krajobrazu i elementy krajobrazu krain geograficznych; • wykazać specyfikę regionu na podstawie map, zdjęć, filmów geograficznych; • opisać najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Polski oraz wskazać je na mapie. <p>Dotyczy krain: Tatry, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska Nizina Mazowiecka Pojezierze Mazurskie Wybrzeże Słowińskie</p>
<ul style="list-style-type: none"> • nazwać główne elementy środowiska geograficznego występujące w regionie; • nazwać grupy etniczne występujące w danym regionie. • wymienić cechy miast przemysłowych; 	<ul style="list-style-type: none"> • . • . podać nazwy kilku miast wchodzących w skład konurbacji Górnego Śląska i wskazać je na mapie • . 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać główne surowce mineralne wydobywane w rejonie Górnego Śląska; • nazwać cechy środowiska miast przemysłowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić przyczyny rozwoju konurbacji Górnego Śląska; • wskazać przyczyny i skutki koncentracji przemysłu na Górnym Śląsku. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić jakość działań człowieka i ich wpływ na środowisko w rejonie Górnego Śląska.

<ul style="list-style-type: none"> • podać nazwy głównych miast Wyżyny Śląskiej. 				
<ul style="list-style-type: none"> • określić położenie Wyżyny Lubelskiej; • wymienić produkty rolne charakterystyczne dla regionu. 	wskazać cechy charakterystyczne krajobrazu Wyżyny Lubelskiej.	<ul style="list-style-type: none"> • omówić znaczenie warunków naturalnych dla rozwoju rolnictwa na Wyżynie Lubelskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić znaczeni gospodarcze Wyżyny Lubelskiej - rolnicze, przemysłowe i społeczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać region Wyżyny Lubelskiej z innymi regionami rolniczymi w Polsce.
<ul style="list-style-type: none"> • określić położenie Warszawy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić cechy zabudowy wielkiego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać czynniki rozwoju stolicy • określić różnorodność funkcji Warszawy. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać krajobraz Warszawy i innych miast Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać krajobraz Warszawy i innych stolic europejskich.
<ul style="list-style-type: none"> • nazwać cechy krajobrazu najbliższej okolicy; • wymienić elementy zagospodarowania antropogenicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić i określić położenie elementów krajobrazu najbliższej okolicy; • wskazać przykłady elementów najbliższej okolicy i rodzimych. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić krajobraz najbliższej okolicy pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki; • wskazać w terenie obiekty antropogeniczne i naturalne; • wskazać obiekty istotne z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać przykłady pozytywnej i negatywnej ingerencji człowieka w środowisko najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić propozycje zmian mających na celu poprawę zagospodarowania najbliższej okolicy z uwzględnieniem dbałości o stan środowiska, ład i estetykę krajobrazu.
• DZIAŁ III. KRAJOBRAZY ŚWIATA				
Ocena dopuszczająca	• Ocena dostateczna	• Ocena dobra	• Ocena bardzo dobra	• Ocena celująca
• Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie mapy stref klimatycznych opisać położenie poszczególnych stref na Ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić układ przestrzenny poszczególnych stref klimatyczno-krajobrazowych na świecie; • przyporządkować ilustrację każdej ze stref do 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać analogię pomiędzy zróżnicowaniem klimatycznym w układzie strefowym, (w zależności od szerokości geograficznej) i piętrowym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić związek pomiędzy występowaniem stref oświetlenia Ziemi a zróżnicowaniem krajobrazowym świata. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazać i wyjaśnić związek pomiędzy warunkami klimatycznymi a cechami poszczególnych krajobrazów.

	jej położenia na mapie świata.	(w zależności od wysokości bezwzględnej).		
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie fizycznej świata obszary występowania wilgotnych lasów równikowych; • odczytać z klimatogramu wartości temperatury powietrza i opadów w klimacie równikowym wybitnie wilgotnym. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić na podstawie wykresu temperatury i opadów oraz map klimatycznych cechy i zasięg klimatu równikowego wybitnie wilgotnego; • podać przykłady roślin i zwierząt żyjących w tym klimacie. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić wyjątkowość ekosystemów wilgotnego lasu równikowego; • podać przykłady przystosowań organizmów do życia w lesie równikowym. • 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić związek pomiędzy warunkami klimatyczno-krajobrazowymi a sposobami życia i zarobkowania ludzi w lesie równikowym. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić zależności pomiędzy położeniem klimatu równikowego wybitnie wilgotnego a zasięgiem lasów deszczowych.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie fizycznej świata obszary występowania lasów strefy umiarkowanej; • odczytać z klimatogramu wartości temperatury powietrza i opadów w klimatach umiarkowanych. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić na podstawie wykresu temperatury i opadów oraz map klimatycznych cechy i zasięg strefy klimatów umiarkowanych; • podać przykłady roślin i zwierząt żyjących w tym klimacie. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać warunki klimatyczne, krajobrazowe i siedliskowe lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej; • rozpoznać, nazwać i porównać piętra lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazać i uzasadnić wpływ warunków klimatycznych i krajobrazowych na życie człowieka w wilgotnych lasach równikowych i lasach strefy umiarkowanej. 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikować współzależności między składnikami poznawanych krajobrazów.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie fizycznej świata obszary występowania sawann i stepów; • odczytać z klimatogramów wartości temperatur powietrza i opadów na sawannach i stepach. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić na podstawie wykresu temperatury i opadów oraz map klimatycznych cechy i zasięg klimatu podrównikowego i umiarkowanego ciepłego kontynentalnego; • podać przykłady roślin i zwierząt żyjących 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić przyczyny występowania krajobrazów sawann i stepów na świecie; • rozpoznaje krajobrazy sawanny i stepu na fotografiach. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazać i uzasadnić wpływ warunków klimatycznych i krajobrazowych na życie człowieka na sawannach i stepach. 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentować niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców sawann i stepów.

	w każdym z tych klimatów.			
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie fizycznej świata obszary występowania gorących i lodowych pustyń; • odczytać z klimatogramu wartości temperatury powietrza i opadów w klimatach zwrotnikowym suchym i polarnym. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić na podstawie wykresu temperatury i opadów oraz map klimatycznych cechy i zasięg klimatów zwrotnikowego suchego i polarnego; • podać przykłady roślin i zwierząt żyjących w każdym z tych klimatów. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie materiałów porównać warunki klimatyczne i krajobrazowe pustyń suchych i gorących; • rozpoznać i omówić przykładowe gatunki zwierząt i roślin występujących na pustyniach gorących i lodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazać i uzasadnić wpływ warunków klimatycznych i krajobrazowych na życie człowieka na pustyniach lodowych i gorących. 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikować współzależności między składnikami poznawanych krajobrazów; • ocenić możliwości poprawy warunków życia ludności.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie fizycznej świata obszary występowania krajobrazu śródziemnomorskiego; • odczytać z klimatogramu wartości temperatury powietrza i opadów. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić na podstawie wykresu temperatury i opadów oraz map klimatycznych cechy klimatu śródziemnomorskiego; • wymienić typowe gatunki roślin i zwierząt. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznać i scharakteryzować wybrane gatunki roślin i zwierząt charakterystyczne dla krajobrazu śródziemnomorskiego; • omówić związek pomiędzy warunkami klimatycznymi a rozwojem rolnictwa i turystyki strefy śródziemnomorskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać krajobraz śródziemnomorski z innymi poznanymi krajobrazami, wyjaśnić różnice; • rozpoznać krajobraz śródziemnomorski na podstawie opisów, filmów i ilustracji. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić zależności pomiędzy położeniem strefy śródziemnomorskiej, warunkami klimatycznymi i głównymi cechami krajobrazu.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie fizycznej świata obszary występowania tajgi; • odczytać z klimatogramu wartości temperatury powietrza i opadów. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać wykres temperatury i opadów Kuopio i Warszawy, wyjaśnić różnice; • wymienić typowe dla tajgi gatunki roślin i zwierząt. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić wpływ wieloletniej zmarzliny na budownictwo; • rozpoznać i scharakteryzować wybrane gatunki roślin i zwierząt tajgi. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać gospodarkę leśną w lasach borealnych Kanady i Rosji; • rozpoznać krajobraz tajgi na podstawie opisów, filmów i ilustracji. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić zależności pomiędzy położeniem tajgi, warunkami klimatycznymi i głównymi cechami krajobrazu.

<ul style="list-style-type: none"> • wskazać podstawowe różnice między tajgą a tundrą; • zlokalizować na mapie świata obszary występowania tundry; • odczytać dane z klimatogramu. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić na podstawie wykresów i map klimatycznych cechy klimatu tundry; • podaje przykłady gatunków roślin i zwierząt. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić związek między warunkami klimatycznymi a rozwojem flory i fauny tundry; • omówić warunki życia ludzi w tundrze oraz ich główne zajęcia. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznać krajobraz tundry na podstawie opisów, filmów i ilustracji; • ocenić możliwości poprawy warunków życia ludności zamieszkującej tundrę. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić zależności pomiędzy położeniem tundry, warunkami klimatycznymi i głównymi cechami krajobrazu. •
<ul style="list-style-type: none"> • odszukać na mapie fizycznej Azji Himalaje, Wyżynę Tybetańską oraz rzeki: Indus, Brahmaputra i Ganges; • wskazać, jak zmienia się klimat i krajobraz wraz ze wzrostem wysokości n.p.m. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić, skąd bierze się piętrowość klimatyczno-roślinna w Himalajach; • podać przykłady gatunków roślin występujących w różnych piętrach klimatycznych Himalajów. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznać i scharakteryzować wybrane gatunki roślin i zwierząt żyjące w Himalajach; • podać przykłady działalności człowieka w Himalajach. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznać krajobraz wysokogórski Himalajów na podstawie opisów, filmów i ilustracji; • ocenić warunki do życia i działalności gospodarczej człowieka w Himalajach. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić na wybranych przykładach zależności pomiędzy wysokością nad poziomem morza a klimatem i roślinnością.

WYMAGANIA EDUKACYJNE KLASA VIA

DZIAŁ I. KSZTAŁT I RUCY ZIEMI				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> • podać nazwę kształtu Ziemi; • opisać siatkę geograficzną i kartograficzną. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić dowód na kulistość Ziemi; • wskazać elementy siatki geograficznej na globusie i kartograficznej na mapie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić dowody na kulistość Ziemi; • wymienić cechy południków i równoleżników. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić jeden z dowodów na kulistość Ziemi; • określić, z czego wynikają różnice w kształtach siatek kartograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić przyczynę różnicy w długości promienia równikowego i biegunowego; • wytłumaczyć, co to jest geoida.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie półkule, wschodnią i zachodnią; • wskazać na globusie i mapie świata: bieguny, południk zerowy i 180°. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia: bieguny, południk zerowy i 180°; • wymienić cechy długości geograficznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na globusie i mapie świata: bieguny, południk zerowy i 180°; • odczytać wartości długości geograficznej z map o różnych skalach; • wskazać półkulę dla danej długości geograficznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować długość geograficzną; • na podstawie wartości długości geograficznej znaleźć odpowiedni południk na mapach w różnych skalach. 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z mapy wartości długości geograficznej z dokładnością do minut; • omówić znaczenie południka zerowego i 180°.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie półkule, północną i południową; • wskazać na globusie i mapie świata: równik, zwrotniki i koła podbiegunowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia: równik, zwrotniki i koła podbiegunowe; • wymienić cechy szerokości geograficznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na globusie i mapie świata: równik, zwrotniki i koła podbiegunowe; • odczytać wartości szerokości geograficznej z map o różnych skalach; • wskazać półkulę dla danej szerokości geograficznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować szerokość geograficzną; • na podstawie wartości szerokości geograficznej znaleźć odpowiedni równoleżnik na mapach w różnych skalach. 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z mapy wartości szerokości geograficznej z dokładnością do minut; • omówić pochodzenie nazw charakterystycznych równoleżników.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić współrzędne geograficzne; • nazwać główne kierunki geograficzne. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać, z których linii siatki odczytujemy długość i szerokość geograficzną; • wskazać na mapie główne kierunki geograficzne. 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać współrzędne geograficzne punktu na mapie; 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie podanych współrzędnych geograficznych odszukać punkt na mapach w różnych skalach; 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytać położenie obszaru; • obliczyć jego rozciągłość południkową i równoleżnikową;

		<ul style="list-style-type: none"> • wskazać punkty skrajne różnych obiektów geograficznych; • wskazać, kiedy używamy GPS. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić współrzędne geograficzne punktów skrajnych różnych obiektów; • skorzystać z GPS. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić zastosowanie GPS.
<ul style="list-style-type: none"> • określić położenie Ziemi we Wszechświecie, podając nazwę Galaktyki i Układu. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić elementy Układu Słonecznego; • podać kolejność planet w Układzie Słonecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić dzisiejsze poglądy na położenie Ziemi w Układzie Słonecznym; • podać cechy planet i gwiazd. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić teorię geocentryczną; • omówić teorię heliocentryczną. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać teorię geocentryczną i heliocentryczną.
<ul style="list-style-type: none"> • demonstrować, używając globusa lub tellurium, ruch obrotowy Ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić cechy ruchu obrotowego Ziemi; • wskazać kierunek ruchu i zmianę czasu, jaka w związku z nim następuje. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić cechy ruchu obrotowego Ziemi; • ze zrozumieniem używać pojęć związanych z pozorną wędrówką Słońca po niebie. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia związane z pozorną wędrówką Słońca po niebie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi dla roślin, zwierząt i człowieka.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać występowanie różnic czasu słonecznego jako konsekwencji ruchu obrotowego Ziemi; • wskazać zależność czasu słonecznego od położenia na konkretnym południku. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić rodzaje czasów; • korzystając z mapy stref czasowych, odczytać godzinę we wskazanych miejscach na Ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić strefy czasowe, w których znajduje się Polska; • określić różnicę czasu na wschód i na zachód od Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić potrzebę wprowadzenia czasu strefowego i urzędowego. 	<ul style="list-style-type: none"> • obliczyć różnicę czasu słonecznego dla dowolnych punktów na Ziemi.
<ul style="list-style-type: none"> • zademonstrować, używając globusa lub tellurium ruch obiegowy Ziemi; • określić ramy czasowe astronomicznych pór roku. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić cechy ruchu obiegowego Ziemi; • używać pojęcia związane z ruchem obiegowym Ziemi; • wymienić astronomiczne pory roku jako następstwo ruchu obiegowego Ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić daty przesilen; • wskazać zależności między dniami przesilen a porami roku. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić zmiany w oświetleniu Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić konsekwencje zmiany oświetlenia Ziemi; • przeanalizować wysokość Słońca nad horyzontem w różnych porach roku w najbliższym otoczeniu.

<ul style="list-style-type: none"> wymienić strefy oświetlenia Ziemi; wskazać ich zasięg na mapie, globusie. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić rejony występowania poszczególnych stref oświetlenia Ziemi; wymienić krainy geograficzne należące do danej strefy. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić cechy poszczególnych stref oświetlenia Ziemi; wskazać krainy geograficzne należące do danej strefy. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić różnice wynikające z różnego oświetlenia Ziemi w poszczególnych strefach; wskazać konsekwencje przyrodnicze różnego oświetlenia terenu w różnych strefach. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami oświetlenia, strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na Ziemi.
DZIAŁ II.GEOGRAFIA EUROPY				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> podać wielkość powierzchni Europy; wymienić i krótko opisać najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Europy – duże zróżnicowanie ukształtowania powierzchni, silne rozwinięcie linii brzegowej, dominację obszarów nizinnych oraz położenie na umiarkowanych szerokościach geograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie i nazwać główne morza i ocean otaczające Europę; określić cechy charakterystyczne dla danego pasa rzeźby. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie i nazwać największe wyspy i półwyspy Europy; wskazać i nazwać skrajne punkty na mapie Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować typy wybrzeży występujące w Europie i wskazać ich przykłady na mapie; wskazać na mapie i podać nazwy obiektów geograficznych, wzdłuż których przebiega umowna granica między Europą i Azją. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie główne pasma górskie i podać ich najwyższe szczyty; scharakteryzować środowisko geograficzne dowolnej części Europy, korzystając z mapy fizycznogeograficznej.
<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie politycznej państwa Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady państw niepodległych, terytoriów zależnych oraz państw nieuznawanych na arenie międzynarodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> podać stolice państw Europy; wskazać na mapie regiony geopolityczne i podać przykłady państw do nich należących. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawić historyczne procesy mające wpływ na współczesny obraz polityczny Europy: wojny, kolonializm. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawić historyczne uwarunkowania istniejącego podziału na Europę Zachodnią i Wschodnią.

			<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady konfliktów, które doprowadziły do powstania nowych państw w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić trwałość granic w Europie.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie państwa należące do Unii Europejskiej; • klasyfikować wskazane zjawiska zachodzące w krajach należących do Unii Europejskiej na społeczne i gospodarcze. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić, na czym polega integracja państw w ramach Unii Europejskiej; • na przykładzie Polski podać korzyści wynikające z integracji w ramach UE. 	<ul style="list-style-type: none"> • na wybranych przykładach ocenić korzyści i zagrożenia wynikające ze wspólnej polityki w ramach Unii Europejskiej (np. wspólna polityka rolna, wspólna waluta). 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić przykłady społecznych i gospodarczych przemian, które nastąpiły w krajach Unii Europejskiej, będących skutkiem integracji. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać kolejne etapy integracji Europejskiej od Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali po Unię Europejską w obecnym kształcie.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie tematycznej płyty litosfery i ich granice; • opisać położenie Islandii na granicach płyt litosfery. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać zjawiska zachodzące wzdłuż grzbietu śródoceanicznego na oceanie Atlantyckim; • wyjaśnić znaczenie terminów: wulkanizm, trzęsienia ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić skutki, jakie dla mieszkańców Islandii wynikają z położenia na granicy płyt litosfery; • wyjaśnić znaczenie terminu gejzer; • opisać mechanizm powstawania gejzerów. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać związek między położeniem na granicy płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi; • opisać powstawanie grzbietu śródoceanicznego i doliny ryftowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie mapy tematycznej wskazać inne miejsca w Europie położone na granicy płyt litosfery i opisać zależność między położeniem a występowaniem wulkanizmu i trzęsień ziemi.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić czynniki, które wpływają na klimat Europy; • wymienić strefy klimatyczne, w których położona jest Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady modyfikacji klimatu strefowego przez czynniki klimatotwórcze. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie orientacyjny zasięg stref klimatycznych; • podać przykłady obszarów o klimacie astrefowym. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie Europy miejsca, w których przebieg granic stref klimatycznych został zmodyfikowany przez czynniki klimatotwórcze; • wyjaśnić znaczenie czynników 	<ul style="list-style-type: none"> • określić na podstawie mapy klimatycznej Europy strefę klimatyczną i cechy klimatu danego kraju Europy.

			klimatotwórczych w tworzeniu klimatu.	
<ul style="list-style-type: none"> wymienić czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Europie; wymienić przykłady ludów zamieszkujących Europę; wyjaśnić przyczyny dużej imigracji do Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady świadczące o dużym zróżnicowaniu ludów Europy; wyjaśnić przyczyny starzenia się społeczeństwa Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić przyczyny zróżnicowania ludów Europy; podać przykłady państw, na terenie których przebywa duża liczba imigrantów. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady państw o dużym wewnętrznym zróżnicowaniu językowym i kulturowym. opisać konsekwencje zróżnicowania demograficznego społeczeństwa Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić sytuację demograficzną Europy; podać przykłady prorodzinnych rozwiązań w krajach europejskich.
<ul style="list-style-type: none"> na podstawie ilustracji porównać centra i przedmieścia Londynu i Paryża; przyporządkować główne funkcje do właściwych części wielkich metropolii (dzielnicy centralnych i peryferyjnych). 	<ul style="list-style-type: none"> podać podstawowe cechy wielkich metropolii (np. duża liczba ludności, wysoka gęstość zaludnienia i zabudowy); wyjaśnić przyczyny szybkiego rozwoju Londynu i Paryża; podać przykłady atrakcji turystycznych Londynu i Paryża. 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie map porównać położenie i kierunki rozwoju przestrzennego Londynu i Paryża; scharakteryzować wybrane cechy demograficzne ludności Londynu i Paryża; wyjaśnić znaczenie transportu zbiorowego w funkcjonowaniu wielkich metropolii. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady cech różniących Londyn i Paryż; wymienić i ocenić pozytywne i negatywne aspekty zamieszkiwania w wielkiej metropolii. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić pojęcie rewitalizacji miast; określić przyczyny rewitalizacji miast lub ich fragmentów; na przykładzie Londynu zaprezentować pozytywne skutki rewitalizacji miast.
DZIAŁ III. SĄSIEDZI POLSKI				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, czym zajmuje się rolnictwo, wymienia produkty pochodzące z upraw roślin i chowu zwierząt; 	<ul style="list-style-type: none"> opisać warunki naturalne, od których zależy rozwój rolnictwa; na podstawie klimatogramów porównać 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie map tematycznych porównać warunki naturalne panujące w Danii i na Węgrzech; 	<ul style="list-style-type: none"> porównać cechy rolnictwa Danii i Węgier, uwzględniając zarówno warunki naturalne, uwarunkowania pozaprzyrodnicze, główne 	<ul style="list-style-type: none"> opisać wybrane produkty lub potrawy pochodzące z Danii i Węgier i wyjaśnić ich związek z kierunkiem rozwoju rolnictwa w danym kraju.

wskazać na mapie i opisać położenie w Europie Danii i Węgier.	warunki klimatyczne w Danii i na Węgrzech.	opisać rolnictwo Danii i Węgier, uwzględniając główne uprawy i chów zwierząt oraz wydajność rolnictwa.	kierunki upraw i chowu oraz wydajność rolnictwa.	
<ul style="list-style-type: none"> wymienić źródła energii; wskazać przykłady państw wykorzystujących określone źródła energii. 	<ul style="list-style-type: none"> określić odnawialność danego źródła energii; wskazać kraje Europy zasobne w surowce energetyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i uzasadnić, które kraje mają sprzyjające warunki przyrodnicze do rozwoju różnych form energetyki odnawialnej. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić czy struktura produkcji energii w danym kraju jest nowoczesna i przyjazna środowisku; wykazać związek między cechami środowiska przyrodniczego wybranego kraju Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii. 	ocenić perspektywę energetyczną wybranego kraju i całej Europy.
<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady nowoczesnych gałęzi przemysłu rozwiniętych we Francji; podać przykłady nowoczesnych usług rozwiniętych we Francji. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać strukturę zatrudnienia we Francji; podać przykłady produktów przemysłowych, które Francja eksportuje do innych krajów. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić pojęcie nowoczesne technologie; wymienić cechy nowoczesnego przemysłu na przykładzie przemysłu francuskiego; wymienić co najmniej trzy cechy nowoczesnej gospodarki Francji. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić rolę nowoczesnej energetyki w rozwoju gospodarczym Francji; ocenić rolę nowoczesnego transportu w rozwoju gospodarczym Francji. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić znaczenie wydajności pracy w nowoczesnej gospodarce; przedstawić proces produkcji w nowoczesnych zakładach przemysłowych na przykładzie francuskich zakładów lotniczych.

<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcie „turystyka”; • wskazać na mapie europejskie państwa leżące nad Morzem Śródziemnym; <p>wskazać na mapie półwyspy: Iberyjski, Apeniński i Bałkański.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • opisać główne walory środowiska przyrodniczego basenu Morza Śródziemnego; • wyjaśnić różnice między turystką masową, kwalifikowaną i agroturystyką; <p>wyjaśnić różnice między turystyką krajoznawczą i wypoczynkową.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić cechy charakterystyczne rzeźby terenu i warunki klimatyczne w państwach basenu Morza Śródziemnego; <p>ocenić klimat śródziemnomorski, pod kątem przydatności dla turystyki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować problemy społeczno-gospodarcze państw basenu Morza Śródziemnego. <p>wymienić największe atrakcje antropogeniczne w krajach Europy Południowej i powiązać je z określonym rodzajem turystyki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podać przykład państwa Europy Południowej, wskazując na zależność rozwoju turystyki od środowiska przyrodniczego; <p>wskazać i uzasadnić kierunek przyszłego rozwoju branży turystycznej w krajach Europy Południowej.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie ilustracji opisać wygląd zakładów przemysłowych w XIX w. oraz obecnie; • podać przykłady gałęzi przemysłowych rozwijanych Nadrenii Północnej-Westfalii w XIX w. oraz obecnie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić przyczyny restrukturyzacji przemysłu Nadrenii Północnej-Westfalii; • nazwać surowce naturalne, dzięki którym rozwinęły się pierwsze zakłady przemysłowe Nadrenii Północnej-Westfalii. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić trzy cechy niemieckiego przemysłu, dzięki którym ten sektor stał się podstawą niemieckiej gospodarki; • porównać wpływ zakładów przemysłowych na środowisko przyrodnicze Nadrenii Północnej-Westfalii dawniej i obecnie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić przyczyny zmian poziomu bezrobocia w Nadrenii Północnej-Westfalii w czasie trwania restrukturyzacji przemysłu; • wykazać związek pomiędzy unowocześnianiem przemysłu a działalnością ośrodków badawczych i uczelni wyższych. 	<ul style="list-style-type: none"> • ukazać korzyści z podjęcia prac nad odnawialnymi źródłami energii i magazynowaniem energii w ośrodkach badawczych Nadrenii Północnej-Westfalii; • prognozować dalsze kierunki rozwoju zakładów przemysłowych Nadrenii-Północnej Westfalii.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić przykłady atrakcji turystycznych Litwy i Białorusi • podać nazwy stolic Litwy i Białorusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać krajobrazy Litwy i Białorusi, które stanowią walory turystyczne tych krajów; • podać przykłady obiektów wpisanych na listę UNESCO znajdujących się na Litwie i Białorusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • zaprezentować atrakcje turystyczne Litwy i Białorusi związane z polskim dziedzictwem kulturowym; • wyjaśnić znaczenie Wilna i Ostrej Bramy dla budowania i zachowania polskiego dziedzictwa kulturowego na Litwie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić cechy wyróżniające środowisko geograficzne Litwy i Białorusi; • zaplanować wycieczkę na Litwę i Białoruś, uwzględniając atrakcje kulturowe i przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać stopień trudności organizacji wycieczki na Litwę i na Białoruś, biorąc pod uwagę konieczność przekroczenia granicy UE; • zachęcić do odwiedzenia Litwy i Białorusi, używając merytorycznych argumentów.
<ul style="list-style-type: none"> • opisać na podstawie mapy fizycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić potrzeby i oczekiwania turystów; 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotować listę atrakcji turystycznych Czech i 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać przyrodnicze i kulturowe atrakcje 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie zabytki Czech i

<p>Europy położenie i główne kraje geograficzne Czech i Słowacji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić, czym są atrakcje turystyczne; • sklasyfikować atrakcje turystyczne na przyrodnicze i kulturowe. 	<p>połączyć potrzeby i oczekiwania turystów z wybranymi atrakcjami turystycznymi Czech i Słowacji.</p>	<p>Słowacji dla wybranych grup turystów (np. młodzieży, seniorów).</p>	<p>turystyczne Czech i Słowacji; uzasadnić konieczność ochrony walorów przyrodniczych, np. poprzez wpisanie na listę światowego dziedzictwa UNESCO.</p>	<p>Słowacji wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie mapy opisać położenie Ukrainy względem Polski i innych państw; • wymienić trzy trudności społeczne, gospodarcze i polityczne, z którymi Ukraina zmaga się w ostatnich latach. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić przykłady przemian politycznych i gospodarczych, jakie nastąpiły na Ukrainie po uzyskaniu niepodległości w 1991 r.; • na podstawie wykresu porównać rozwój gospodarczy Polski i Ukrainy; • podać przyczyny wyludniania się Ukrainy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić negatywny wpływ korupcji na rozwój gospodarczy krajów na przykładzie Ukrainy; • opisać przebieg rewolucji ukraińskiej w 2013 r.; • wskazać na mapie regiony Ukrainy, w których toczą się konflikty zbrojne. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić problemy relacji Ukrainy z Rosją; • ocenić aneksję Krymu, biorąc pod uwagę jej uwarunkowania prawne i polityczne oraz wpływ na stabilność w Europie Środkowo-Wschodniej; • ukazać złożoność sytuacji społecznej na Ukrainie w kontekście jej integracji z UE lub Rosją. 	<ul style="list-style-type: none"> • zaproponować działania, których podjęcie poprawiłoby sytuację społeczną, gospodarczą i polityczną na Ukrainie; • zaprezentować własne stanowisko na temat postawy, jaką powinna obrać Polska w relacjach z Ukrainą.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać i opisać na podstawie mapy fizycznej położenie Rosji; • omówić rozmieszczenie głównych krain geograficznych Rosji; 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać na podstawie klimatogramów klimat w różnych częściach Rosji; na podstawie mapy gospodarczej omówić rozmieszczenie surowców mineralnych Rosji. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Rosji; scharakteryzować gospodarkę Rosji. 	<p>wyjaśnić pozytywny i negatywny wpływ warunków naturalnych na życie mieszkańców Rosji.</p>	<p>uzasadnić, na przykładzie Rosji, że struktura importu i eksportu może świadczyć o poziomie rozwoju gospodarczego kraju.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z mapy gospodarczej nazwy głównych surowców wydobywanych w Rosji. 				
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na mapie i nazwać państwa sąsiadujące z Polską; • podać przykłady działań realizowanych przez Polskę wspólnie z sąsiednimi krajami. 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnić konieczność utrzymywania dobrych stosunków z sąsiednimi krajami; • wymienić przykłady trudnych wydarzeń z przeszłości, które mają wpływ na współczesne relacje Polski z sąsiednimi krajami. 	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować wzajemne relacje Polski z Rosją i Niemcami; • opisać korzyści płynące ze współpracy Polski z sąsiednimi państwami – członkami NATO i UE; • podać przykłady wpływu relacji Polski z sąsiadami na życie ucznia szkoły podstawowej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować wzajemne relacje Polski z Ukrainą, Litwą, Czechami i Słowacją; • porównać relacje Polski z Niemcami i Rosją; • opisać powiązania gospodarcze Polski z wybranymi sąsiadami. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić zmianę relacji polsko-niemieckich w okresie od drugiej wojny światowej do czasów współczesnych; • zaproponować działania mające na celu zapobieganie mowie nienawiści i eskalacji napięć w relacjach Polski z Ukrainą i Rosją.

WYMAGANIA EDUKACYJNE KLASA VIIA

DZIAŁ I POŁOŻENIE I ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE POLSKI				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> wskazać położenie Polski na mapie Europy; wymienić sąsiadów Polski; wymienić cechy położenia Polski; wymienić skrajne punkty terytorium Polski; nazwać województwa i ich stolice. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić wszystkie województwa i ich stolice; podać przykłady konsekwencji rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie województwa; wymienić i wskazać na mapie sąsiadów Polski; wymienić konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie województwa i ich stolice; scharakteryzować konsekwencje wynikające z rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie województwa i miasta będące siedzibami władz samorządowych; obliczać rozciągłość południkową i równoleżnikową Polski.
<ul style="list-style-type: none"> wskazać struktury geologiczne występujące w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> korzystając z atlasu nazwać ery, w jakich powstały poszczególne struktury geologiczne; wskazać i nazwać struktury geologiczne powstałe w poszczególnych orogenezach. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne na terenie Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać związki między wydarzeniami geologicznymi a zróżnicowaniem ukształtowania terenu. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować na podstawie map i wykresów budowę geologiczną poszczególnych regionów Polski.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić nazwy zlodowaceń i wskazać ich zasięg na mapie. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić formy powstałe w wyniku akumulacyjnej i erozyjnej działalności lądolodu. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić uwarunkowania zlodowaceń w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić genezę wybranych form polodowcowych; określić możliwość występowania form polodowcowych w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić cechy charakterystyczne rzeźby młodo- i staroglacjalnej oraz wskazać rejony ich występowania w Polsce.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić różne typy skał i minerałów występujące w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać rejony występowania poszczególnych surowców mineralnych. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać na podstawie mapy rozmieszczenie surowców mineralnych w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać surowce mineralne występujące w najbliższej okolicy, ocenia ich przydatność; 	<ul style="list-style-type: none"> omówić zróżnicowanie występowania skał i złóż surowców mineralnych w

<ul style="list-style-type: none"> wymienić przykłady wykorzystania skał i surowców mineralnych w działalności człowieka. 		<ul style="list-style-type: none"> sklasyfikować skały występujące w Polsce ze względu na ich genezę; określić znaczenie gospodarcze surowców mineralnych. 	<ul style="list-style-type: none"> określić zasobność Polski w surowce mineralne na tle Europy. 	<p>Polsce z uwzględnieniem budowy geologicznej.</p>
<ul style="list-style-type: none"> wymienić czynniki kształtujące klimat w Polsce; nazwać masy powietrza wpływające na klimat; wymienia termiczne pory roku. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić cechy klimatu Polski, określić rodzaj pogody związanej z poszczególnymi masami powietrza. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić sposób powstawania frontów atmosferycznych; omówić cechy klimatu Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> określić zmiany pogody wynikające z przemieszczania się frontów atmosferycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować klimat Polski na tle klimatu Europy scharakteryzować czynniki wpływające na zmienność pogody w Polsce.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić czynniki wpływające na zróżnicowanie warunków klimatycznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie rozkładu temperatur, opadów, długości trwania okresu wegetacyjnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać formy działalności człowieka uzależnione od warunków klimatycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować zależności między warunkami klimatycznymi a rolnictwem, turystyką i transportem. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić cechy charakterystyczne klimatu własnego regionu na tle Polski.
<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie wybrane obiekty hydrologiczne w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> nazwać i wskazać na mapie główne dorzecza i zlewiska w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać cechy sieci rzecznej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować dorzecza Wisły i Odry. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać różnice między dorzeczami Wisły i Odry na tle innych rzek Europy.
<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie obszary Polski charakteryzujące się największą i najmniejszą lesistością. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić rodzaje lasów. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować poszczególne rodzaje lasów ze względu na skład gatunkowy i siedlisko. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić zależności między warunkami klimatycznymi a szatą roślinną; porównać zbiorowiska leśne w różnych częściach Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości w Polsce oraz na tle Europy; ocenić potrzebę racjonalnej gospodarki leśnej.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić czynniki glebotwórcze; wyjaśnić znaczenie gospodarcze gleb. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie rejony występowania poszczególnych typów gleb. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować wybrane typy gleb. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić wartość użytkową gleb w Polsce; omówić genezę wybranych typów gleb. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonać analizy prostego profilu glebowego.

<ul style="list-style-type: none"> wymienić cechy geograficzne Morza Bałtyckiego. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać położenie Bałtyku, zróżnicowanie linii brzegowej, główne cechy tego środowiska morskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić cechy fizyczne wód Bałtyku i ich zależność od warunków przyrodniczych; wskazać państwa nadbałtyckie ze stolicami. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić zróżnicowanie zasolenia i termiki wód Bałtyku; określić znaczenie Bałtyku dla regionu; omówić przebieg granicy morskiej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać czynniki wpływające na degradację środowiska Morza Bałtyckiego i przedstawić sposoby poprawy warunków.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić zmiany, jakie w środowisku naturalnym wywołuje rozwój gospodarczy. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady działań, które należy podjąć, aby chronić przyrodę Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić znaczenie terminów: segregacja odpadów, recykling. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić wpływ działalności człowieka na atmosferę, wody i gleby. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać mechanizm powstawania kwaśnych opadów i wymienić skutki na przyrodę i działalność człowieka.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić podstawowe formy ochrony przyrody w Polsce; lokalizować na mapie wybrane parki narodowe. 	<ul style="list-style-type: none"> lokalizować na mapie wszystkie parki narodowe w Polsce; omówić przyrodę w wybranych parkach narodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić formy ochrony przyrody i wyjaśnić różnice między nimi; podać przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody występujących w pobliżu miejsca zamieszkania. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać zasady rozwoju zrównoważonego. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić akty prawne, na podstawie których przyroda w Polsce podlega ochronie.
DZIAŁ II. LUDNOŚĆ POLSKI				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> korzystając z danych statystycznych, odczytać liczbę ludności Polski i innych krajów w różnych okresach; zdefiniować przyrost naturalny i rzeczywisty 	<ul style="list-style-type: none"> porównać liczbę ludności Polski z innymi krajami Europy; zdefiniować współczynnik przyrostu naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> wykonać prosty wykres zmian liczby ludności Polsce; obliczyć współczynnik przyrostu naturalnego dowolnego kraju; podać przyczyny wzrostu populacji Polski i Europy 	<ul style="list-style-type: none"> omówić tendencje zmian liczby ludności Polski; podać przyczyny ubytku ludności Polski i Europy na początku XX w. 	<ul style="list-style-type: none"> prognozować zmiany liczby ludności Polski i Europy; podać skutki zmiany liczby ludności Polski i Europy.

<ul style="list-style-type: none"> • wymienić przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki osadnicze; • zdefiniować gęstość zaludnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytywać dane z mapy gęstości zaludnienia Polski i Europy; • porównać gęstość zaludnienia Polski z innymi krajami Europy; • zdefiniować ekumene. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać mapę gęstości zaludnienia wg powiatów i gmin w Polsce oraz ocenić zakres informacji prezentowanych na każdej z nich; • obliczyć gęstość zaludnienia dla dowolnego obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przyczyny rozwoju populacji najgęściej zaludnionych regionów Polski i Europy; • wskazać przyczyny rozwoju wielkich ośrodków miejskich w Europie; • zaprezentować gęstość zaludnienia własnego regionu i porównać do średniej wartości w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać analogie i odmienności w procesach osadniczych w Polsce i innych krajach europejskich; • porównać na przykładach zalety i wady dla rozwoju demograficznego populacji położonych w centrum i na peryferiach regionu lub kraju.
<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z wykresów wielkość przyrostu naturalnego; • zdefiniować wyż i niż demograficzny; • wskazać na mapie prezentującej poziom współczynnika naturalnego te województwa, w których jest on najwyższy i najniższy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na wykresach okresy wyżów i niżów demograficznych; • zdefiniować współczynnik urodzeń i zgonów; • podać przykłady województw o najniższym i najwyższym przyroście naturalnym. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykonać prosty wykres zmian ruchu naturalnego ludności w Polsce; • wskazać okresy występowania w Polsce niżów i wyżów demograficznych; • przedstawić na mapie zróżnicowanie wielkości przyrostu naturalnego w Polsce według województw. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić przyczyny występowania wyżów i niżów demograficznych; • analizować zmiany wartości przyrostu naturalnego Polski; • zdefiniować kompensacyjny wyż demograficzny; • podać przyczyny zróżnicowania wielkości przyrostu naturalnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • analizować zmiany wartości przyrostu naturalnego własnego regionu; • ocenić skuteczność działań władz różnych krajów europejskich w zakresie zwiększenia dzietności; • na dowolnych przykładach określić skutki społeczne i gospodarcze wysokiego i niskiego przyrostu naturalnego (na poziomie województw i krajów).
<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z piramidy wieku i płci liczebność danej grupy wiekowej; • określić, jakie dane można odczytać z piramidy wieku i płci; 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać na piramidzie wieku i płci przedziały wiekowe ludności w wieku produkcyjnym; • odczytać z piramidy wieku i płci przedziały wiekowe w których przeważają w 	<ul style="list-style-type: none"> • obliczyć współczynnik feminizacji dla dowolnego województwa lub kraju • wykonać prosty wykres zmian współczynnika feminizacji w Polsce po II wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • określić przyczyny zmian współczynnika feminizacji w Polsce; • porównać piramidy wieku i płci Polski z innymi krajami europejskimi i ocenić stopień dojrzałości społeczeństw; 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić znaczenie imigracji dla populacji społeczeństw starzejących się; • przedstawić skutki społeczne i kulturowe imigracji do państw o starzejącym się społeczeństwie;

<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować współczynnik feminizacji; • zdefiniować pojęcie przeciętne trwanie życia. 	<p>polskim społeczeństwie kobiety i mężczyźni;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić zjawisko nadumieralności mężczyzn. 	<ul style="list-style-type: none"> • analizować piramidę wieku i płci i na jej podstawie porównać liczebność grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać w Europie kraje o młodym społeczeństwie i kraje ze starzejącą się populacją; • wykonać uproszczoną piramidę wieku i płci dla Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić strukturę wieku i płci własnej miejscowości (regionu) i ocenić ją (społeczeństwo młode, dojrzałe, starzejące się).
<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z wykresów kołowych strukturę ludności; • zdefiniować pojęcia mniejszość narodowa i etniczna; • podać przykłady grup etnicznych i mniejszości narodowych w Polsce; • wymienić religie i wyznania istniejące w Polsce; • zdefiniować analfabetyzm. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić mniejszości narodowe i etniczne w Polsce; • wskazać na mapie zasięg głównych religii i wyznań w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić i wskazać na mapie mniejszości narodowe i etniczne oraz główne grupy etnograficzne w Polsce; • zdefiniować analfabetyzm funkcjonalny; • omówić poziom wykształcenia społeczeństwa Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przyczyny rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce; • podać przykłady krajów wielonarodowych w Europie; • potrafi wymienić i wskazać na mapie kraje o zróżnicowanej strukturze wyznaniowej; • potrafi wskazać w Europie kraje w których mieszka duża liczba wyznawców islamu; • omówić zmiany, jakie zachodzą w poziomie wykształcenia mieszkańców Polski i innych krajów Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić skutki społeczne uznania Ślązaków za grupę etniczną w Polsce; • wskazać przykłady wpływu mniejszości narodowych i grup etnicznych na rozwój kultury narodowej; • przedstawić wady i zalety dużego zróżnicowania religijnego wybranego kraju Europy; • porównać poziom wykształcenia statystycznego Polaka i Europejczyka.
<ul style="list-style-type: none"> • odczytać z wykresów kołowych strukturę zatrudnienia ludności; • zdefiniować pojęcia bezrobocia i prywatyzacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia stopy bezrobocia i ludności aktywnej zawodowo; • wymienić województwa, regiony Polski, w których 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przyczyny bezrobocia w Polsce; • przedstawić na mapie zróżnicowanie poziomu bezrobocia w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić zmiany, jakie zaszły w strukturze zatrudnienia w Polsce po II wojnie światowej; 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać strukturę zatrudnienia w regionie zamieszkania ze strukturą krajową i europejską oraz wskazać przewagi lub zapóźnienia;

	bezrobocie jest najwyższe i najniższe.		<ul style="list-style-type: none"> • porównać strukturę zatrudnienia w Polsce i w innych krajach Europy; • analizować wskaźnik bezrobocia w różnych skalach przestrzennych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać i ocenić sposoby rozwiązywania problemu bezrobocia w Polsce i w Europie.
<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia migracji, emigranta i imigranta; • podać przykładów krajów, w których istnieją skupiska Polonii. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcie salda migracji; • podać przykłady fal migracyjnych w Polsce; • przedstawić na mapie rozmieszczenie Polonii na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić przyczyny migracji; • przedstawić na mapie rozmieszczenie migracji; • wymienić kraje, do których najczęściej wyjeżdżają Polacy; • wymienić kraje, z których najczęściej przyjeżdżają do Polski imigranci. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić rozmieszczenie migracji; • omówić konsekwencje migracji. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać dawne i współczesne migracje Polaków; • porównać migracje Polaków z migracjami w Europie.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić przyczyny migracji ze wsi do miast; • zdefiniować pojęcia urbanizacja i aglomeracja. 	<ul style="list-style-type: none"> • zdefiniować pojęcia suburbanizacja, aglomeracja monocentryczna i aglomeracja policentryczna (konurbacja); • podać przykłady aglomeracji monocentrycznej oraz policentrycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać poziom urbanizacji Polski z innymi krajami Europy; • wskazać na mapie największe aglomeracje Polski i Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> • analizować zmiany w osadnictwie wiejskim i miejskim; • potrafi wymienić przykłady krajów o najwyższym i najniższym poziomie urbanizacji w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> • analizować przestrzenny rozwój przykładowego miasta; • porównać procesy urbanizacyjne zachodzące w Polsce i w innych krajach Europy.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić główne funkcje miasta; • wymienić przyczyny rozwoju miast w Polsce; 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady rozwoju miast w dogodnych warunkach przyrodniczych; 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać funkcję wybranych miast Polski i Europy; • analizować sieć miejską Polski i porównać ją siecią miast w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić, które z warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych sprzyjały rozwojowi miast – podać przykłady z Polski i Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić na przykładach, dlaczego najszybciej rozwijają się największe miasta.

<ul style="list-style-type: none"> wymienić 5 największych miast Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wskazać na mapie główne miasta Polski. 			
DZIAŁ III. GŁÓWNE ZAGADNIENIA GOSPODARCZE POLSKI				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, co to jest gospodarka narodowa; opisać, czym zajmuje się rolnictwo, przemysł i usługi; wyjaśnić, co to jest Produkt Krajowy Brutto. 	<p>porównać na podstawie wykresu strukturę PKB wg sektorów gospodarki w Polsce i wybranym kraju europejskim.</p>	<ul style="list-style-type: none"> porównać strukturę zatrudnienia wg sektorów gospodarki w Polsce i w krajach Europy Zachodniej; zakwalifikować działalność gospodarczą do poszczególnych sektorów gospodarki narodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> sformułować wniosek dotyczący związku między strukturą zatrudnienia oraz PKB a poziomem rozwoju gospodarczego; wskazać na mapie politycznej świata kraje o podobnej do Polski wartości PKB na 1 mieszkańca. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, co to jest globalizacji i podać przykłady przejawów globalizacji w życiu codziennym; podać pozytywne i negatywne skutki globalizacji; wymienić inne niż PKB wskaźniki poziomu rozwoju gospodarczego państw.
<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, czym zajmuje się rolnictwo; wymienić przyrodnicze czynniki, decydujące o rozwoju rolnictwa w Polsce. 	<p>na podstawie map tematycznych opisać warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa w Polsce.</p>	<ul style="list-style-type: none"> omówić funkcję gospodarczą, społeczną i przestrzenną rolnictwa; scharakteryzować przestrzenne zróżnicowanie długości okresu wegetacyjnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić wpływ zmienności pogody na rolnictwo w Polsce; wymienić typy gleb występujących w Polsce i omówić ich przydatność rolniczą. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić przestrzenne zróżnicowanie gleb o różnej przydatności dla rolnictwa; wyjaśnić, co to jest agroklimat.

<ul style="list-style-type: none"> wymienić czynniki pozaprzrodnicze mające wpływ na rozwój rolnictwa w Polsce i omówić wybrane z nich. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić wpływ czynników pozaprzrodniczych na rozwój rolnictwa w Polsce; wymienić jednostki miar używane w rolnictwie (ar, hektar, tona, kwintal). 	<ul style="list-style-type: none"> interpretować dane statystyczne w celu ustalenia pozycji Polski w produkcji rolnej w Europie i na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> sprawnie posługiwać się jednostkami miar używanymi w rolnictwie, wykonywać przeliczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić wpływ przynależności do Unii Europejskiej na funkcjonowanie rolnictwa w Polsce.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić nazwy podstawowych roślin uprawianych w Polsce oraz gatunki zwierząt hodowlanych; opisać na prostych przykładach związek między warunkami naturalnymi a rozmieszczeniem upraw roślin i chowu zwierząt. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady roślin zaliczanych do różnych grup (zboża, pastewne, przemysłowe, owoce i warzywa) uprawianych w Polsce; wskazać na podstawie kartogramu województwa o największym i najmniejszym pogłowiu bydła i trzody chlewnej; 	<ul style="list-style-type: none"> opisać rozmieszczenie podstawowych roślin uprawnych i zwierząt hodowlanych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia roślin uprawnych w Polsce; omówić występowanie chowu zwierząt w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić jakość żywności produkowanej w Polsce i wskazać jej zalety oraz wady.
<ul style="list-style-type: none"> opisać położenie Polski względem Morza Bałtyckiego; wskazać konsekwencje nadmorskiego położenia Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> podać i opisać przykłady działalności gospodarczej w różnych sektorach gospodarki narodowej związanych gospodarką morską. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce; wymienić wybrane gatunki ryb morskich i słodkowodnych. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w podziale na poszczególne obszary działalności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i opisać działania podejmowane przez społeczność międzynarodową w celu ochrony różnorodności biologicznej mórz i oceanów.
<ul style="list-style-type: none"> omówić, czym zajmuje się przemysł; wymienić przykłady produktów wytworzonych w przemyśle; na podstawie wykresu strukturalnego opisać 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić rodzaje działalności przemysłowej i opisać strukturę produkcji przemysłowej według rodzajów działalności gospodarczej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać udział przemysłu w strukturze zatrudnienia oraz wytwarzania Produktu Krajowego Brutto; omówić wpływ przemysłu na gospodarkę, 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i opisać czynniki lokalizacji zakładów reprezentujących wybrane rodzaje działalności przemysłowej; opisać wybrany zakład przemysłowy, jego wpływ na otoczenie, w 	<ul style="list-style-type: none"> omówić wpływ indywidualnych decyzji konsumenckich na rozwój przemysłu kraju.

strukturę produkcji przemysłowej według rodzajów działalności gospodarczej.		społeczeństwo i przestrzeń.	szczegółności negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze.	
<ul style="list-style-type: none"> wymienić odnawialne i nieodnawialne źródła energii elektrycznej; omówić znaczenie węgla kamiennego i brunatnego w strukturze produkcji energii elektrycznej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić przy pomocy mapy tematycznej rozmieszczenie surowców energetycznych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> porównać strukturę produkcji energii elektrycznej według źródeł w Polsce i w wybranych krajach Europy; omówić wpływ produkcji energii elektrycznej wg poszczególnych źródeł energii na środowisko przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać związek między oszczędzaniem energii a pozytywnym wpływem na przyrodę; podać sposoby ograniczenia zużycia energii elektrycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> podać argumenty za i przeciw budowie w Polsce elektrowni atomowej.
<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić znaczenie terminów: zakład przemysłowy, okręg przemysłowy, koncentracja przemysłu, restrukturyzacja przemysłu; omówić wpływ przemysłu na środowisko. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić przyczyny koncentracji przemysłu w okręgach; na podstawie mapy wskazać rozmieszczenie okręgów przemysłowych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić na wybranych przykładach, na czym polega restrukturyzacja zakładów przemysłowych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić zalety i wady koncentracji przemysłu w okręgach przemysłowych; podać przykłady deglomeracji przemysłu w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, czym są specjalne strefy ekonomiczne oraz opisać przyczyny i skutki powstawania SSE w Polsce; wskazać na mapie wybrane SSE w Polsce.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić wybrane produkty przemysłu zaawansowanych technologii; na podstawie analizy danych statystycznych porównać nakłady na działalność badawczo-rozwojową w Polsce i 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki lokalizacji przemysłu zaawansowanych technologii; omawia zmiany czynników lokalizacji przemysłu high-tech względem tradycyjnych gałęzi przemysłu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, czym różni się przemysł zaawansowanych technologii od tradycyjnych gałęzi przemysłu; omawia wpływ rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii na życie mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie lokalizację Krakowskiego Parku Technologicznego i Doliny Lotniczej i omawia ich wpływ na przemysł w Polsce; wskazać przykłady sukcesów polskich przedsiębiorstw branży 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości dalszego rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce.

krajach Unii Europejskiej.			high-tech na arenie międzynarodowej.	
<ul style="list-style-type: none"> wymienić przykłady działalności gospodarczej zaliczanej do sektora usług. 	<ul style="list-style-type: none"> scharakteryzować różnorodność usług występujących w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić na wybranych przykładach rozwój usług w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać związek między rozwojem usług a podnoszeniem się poziomu rozwoju gospodarczego kraju i regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić szybki rozwój wybranych usług w Polsce i we własnym regionie.
<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady różnych rodzajów transportu; omówić wady i zalety wybranych rodzajów transportu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić znaczenie terminów: komunikacja, transport, łączność; omówić wady i zalety różnych rodzajów transportu wykorzystywanych w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać zależność między stosowanym rodzajem transportu a rodzajem i masą towaru, dystansem, czasem i kosztami; wskazać na mapie województwa o najlepiej i najgorzej rozwiniętej sieci drogowej i kolejowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić znaczenie transportu i łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnić konieczność ponoszenia przez państwo wysokich kosztów budowy infrastruktury transportowej.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić najważniejsze atrakcje turystyczne w Polsce i wskazać ich położenie na mapie; podać przykłady polskich obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić wybrane przyrodnicze i pozaprzyrodnicze atrakcje turystyczne w Polsce; wymienić obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnić konieczność zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> omówić wpływ mieszkańców Polski na rozwój kulturowy kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> dokonać refleksji nad wartością wybranych walorów turystycznych Polski.
<ul style="list-style-type: none"> wymienić ważniejsze regiony turystyczne Polski; 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie fizycznej Polski regiony o szczególnych walorach turystycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać związek między rozwojem turystyki a wzrostem presji na środowisko przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnić konieczność zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego; 	<ul style="list-style-type: none"> podać argumenty świadczące o pozytywnym wpływie turystyki na rozwój gospodarczy oraz o

<ul style="list-style-type: none"> • omówić wybrany przez siebie region turystyczny w Polsce. 			<ul style="list-style-type: none"> • podać argumenty na to, że Polska jest, bądź nie jest, krajem atrakcyjnym turystycznie. 	<p>jej negatywnym wpływie na środowisko przyrodnicze.</p>
DZIAŁ IV. RELACJE MIĘDZY ELEMENTAMI ŚRODOWISKA GEOGRAFICZNEGO				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić, czym jest powódź; • podać przykłady przyczyn występowania powodzi; wymienić kilka metod ochrony przeciwpowodziowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnić powódź od wezbrania; na podstawie map, danych liczbowych oraz innych materiałów źródłowych podać konsekwencje wystąpienia powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnić stosowanie kilku wybranych metod ochrony przeciwpowodziowej; • wykazać związek pomiędzy deforestacją a zagrożeniem powodziowym; określić wpływ sztucznych zbiorników wodnych na występowanie i skutki powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikować i wyjaśnić przyczyny naturalne i antropogeniczne powstawania powodzi; • analizować i porównać konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej; określić wpływ zabudowy obszarów zalewowych na skutki powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonać oceny zagrożeń powodziowych występujących na wybranym obszarze; • zaproponować i uzasadnić dobór metod ochrony przeciwpowodziowej na wybranym obszarze.
<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady surowców energetycznych wykorzystywanych w Polsce; • wymienić wady i zalety węgla kamiennego i brunatnego jako surowców energetycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie materiałów podać przykłady związków warunków naturalnych z kierunkami rozwoju energetyki; • dokonać podziału czynników rozwoju energetyki na przyrodnicze i pozaprzyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> • na wybranych przykładach uzasadnić rozwój energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii w Polsce; • wyjaśnić związek pomiędzy warunkami pozaprzyrodniczymi kierunkami rozwoju energetyki. 	<ul style="list-style-type: none"> • określić warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające lub ograniczające produkcję energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukać informacje dotyczące warunków rozwoju energetyki w swoim regionie; • dokonać oceny warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych rozwoju energetyki w swoim regionie.

<ul style="list-style-type: none"> • podać cechy środowiska geograficznego i opisać warunki życia w dużym mieście i w strefie podmiejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie map, fotografii oraz danych liczbowych wskazać zmiany zachodzące w wybranej strefie podmiejskiej; • wymienia przykłady nowych kierunków zagospodarowania terenu w strefie podmiejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić przyczyny przenoszenia się mieszkańców do strefy podmiejskiej; • wyjaśnić przyczyny przenoszenia działalności gospodarczej do strefy podmiejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikować i wyjaśnić zmiany w zakresie zagospodarowania terenu i stylu zabudowy na przykładach stref podmiejskich; • opisać i wyjaśnić zmiany demograficzne zachodzące w strefach podmiejskich; • podać własną definicję pojęcia suburbanizacja. 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonać krytycznej oceny zmian środowiska geograficznego w strefach podmiejskich dużych miast; • prognozować przyszłe kierunki rozwoju stref podmiejskich.
<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcie migracji ze wsi do miast; podać przykładowe przyczyny przenoszenia się mieszkańców wsi do miast. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcie salda migracji; na podstawie mapy opisać zróżnicowanie salda migracji w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie piramidy demograficznej charakteryzować strukturę płci i wieku ludności wybranej wsi lub gminy wiejskiej; • podać przykłady skutków społecznych i gospodarczych migracji ze wsi do miast; • wyjaśnić przyczyny zwiększonego odsetka mężczyzn w strukturze ludności niektórych wsi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin; wyjaśnić wpływ restrukturyzacji PGR-ów na zmiany gospodarcze i demograficzne wybranych wsi. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać przyczyny i skutki migracji ze wsi do miast oraz migracji z miast do stref podmiejskich; zaproponować sposoby zapobiegania negatywnym skutkom wyludniania się wsi.
<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić czym jest bezrobocie; • podać najważniejsze przyczyny i skutki występowania bezrobocia. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie materiałów opisać zmiany liczby zatrudnionych w różnych gałęziach przemysłu w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzować zmiany w sektorach zatrudnienia w Polsce obserwowane po transformacji gospodarczej; • wyjaśnić przemiany rynku pracy na przykładzie wybranych miast w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazać wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia; • wyjaśnić przyczyny i konsekwencje wzrostu 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie wyszukać informacje na temat sposobów zapobiegania bezrobociu w Polsce; • ocenić skuteczność działań podejmowanych w celu zmniejszenia bezrobocia.

			znaczenia sektora usługowego w Polsce.	
<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady przedsiębiorstw, których lokalizacja zależy od bliskości szlaków transportowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie danych statystycznych opisać zmiany długości sieci dróg szybkiego ruchu w Polsce; • wyjaśnić, czym jest centrum logistyczne; • na podstawie mapy określić zmiany w zagospodarowaniu obszarów położonych nieopodal ważnych szlaków komunikacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić korzyści wynikające z lokalizacji przedsiębiorstw w pobliżu szlaków transportowych; • na wybranym przykładzie określić znaczenie portu morskiego dla rozwoju przedsiębiorstw, w tym zakładów przemysłowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikować związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych, centrów logistycznych i handlowych; • wyjaśnić na przykładach związek pomiędzy transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie dostępnych materiałów dokonać oceny dowolnego obszaru położonego w Polsce pod kątem warunków lokalizacji nowych inwestycji przemysłowych i usługowych ze względu na dostępność komunikacyjną.
<ul style="list-style-type: none"> • podać przykłady walorów turystycznych Pobrzeża Bałtyku i Małopolski; opisać własne wrażenia z wycieczek turystycznych po Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić dlaczego wybrane walory przyrodnicze przyciągają turystów; • na podstawie materiałów udowodnić, że Kraków jest turystyczną stolicą Polski; na podstawie diagramów opisać zmiany liczby turystów nad Bałtykiem. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie mapy tematycznej opisać zróżnicowanie liczby udzielonych noclegów w nadbałtyckich gminach; porównać atrakcyjność turystyczną wybranych miejsc i obiektów w Małopolsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonać wieloaspektowej analizy walorów turystycznych Małopolski i Pobrzeża Bałtyku; określić wpływ walorów przyrodniczych Pobrzeża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach. 	<ul style="list-style-type: none"> • odszukać informacje dotyczące walorów turystycznych oraz ruchu turystycznego wybranego regionu Polski; projektować zarys strategii rozwoju turystyki w tym regionie.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać położenie swojego regionu geograficznego na mapie Polski; na podstawie mapy opisywać położenie oraz sąsiedztwo 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzować środowisko przyrodnicze regionu oraz określić jego główne cechy na podstawie map tematycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawać skały występujące we własnym regionie; • przedstawiać w dowolnej formie przyrodnicze i kulturowe walory regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentować główne cechy struktury demograficznej ludności i gospodarki regionu na podstawie wyszukanych danych statystycznych i map tematycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazać zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w

regionu, w którym mieszka.				wybranych miejsc własnego regionu.
<ul style="list-style-type: none"> • podać podstawowe zasady bezpieczeństwa obowiązujące w czasie przygotowania i przeprowadzania wycieczek krajoznawczych. 	<ul style="list-style-type: none"> • dobierać odpowiednią mapę do realizacji wycieczki krajoznawczej; • w czasie wycieczki wykorzystać mapę do orientacji w terenie. 	<ul style="list-style-type: none"> • dostosować długość i stopień trudności trasy do możliwości i oczekiwań uczestników wycieczki; • prowadzić dokumentację przebiegu wycieczki krajoznawczej; • po zakończeniu wycieczki porządkować oraz prezentować zebrane materiały. 	<ul style="list-style-type: none"> • projektować trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie na podstawie wyszukanych źródeł informacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • pełnić funkcję przewodnika w czasie wycieczki krajoznawczej; • na podstawie samodzielnie zebranych informacji przekazać uczestnikom wycieczki wiadomości dotyczące odwiedzanych miejsc.
podać przykładowe formy współpracy pomiędzy regionami.	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie dostępnych materiałów wyjaśnić korzyści płynące ze współpracy międzyregionalnej; podać korzyści wynikające z zawierania związków gmin i powiatów. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukać informacje dotyczące współpracy własnego regionu z innymi regionami, w tym z regionami zagranicznymi; uzasadnić przesłanki zawierania umów partnerskich z innymi regionami. 	<ul style="list-style-type: none"> • krytycznie ocenić efekty współpracy międzyregionalnej; • przeprowadzić prostą analizę zysków i zagrożeń wynikających z naśladowania rozwiązań spotykanych w regionach zagranicznych. 	zapropionować nowe pola i formy współpracy własnego regionu z regionami zagranicznymi.
<ul style="list-style-type: none"> • określić obszar utożsamiany z własną „małą ojczyzną” jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym; • docenić własną rolę, w kształtowaniu małej ojczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić w dowolnej formie atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania, pracy, nauki, rozrywki. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawać w terenie główne obiekty charakterystyczne i decydujące o atrakcyjności „małej ojczyzny”. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównać zasięg i wielkość swojej małej ojczyzny z małymi ojczyznami członków rodziny i kolegów; • wyjaśnić przyczyny różnego postrzegania najbliższego otoczenia przez różne osoby. 	<ul style="list-style-type: none"> • projektować na podstawie własnych obserwacji terenowych, działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności.

WYMAGANIA EDUKACYJNE KLASA VIIIA

DZIAŁ I AZJA				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie umowną granicę między Europą a Azją; odczytać z mapy współrzędne geograficzne skrajnych punktów Azji. 	<ul style="list-style-type: none"> obliczyć rozciągłość południkową Azji; opisać konsekwencje dużej rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Azji. 	<p>przywołać przykłady skrajnych wartości zjawisk geograficznych w Azji, w szczególności w odniesieniu do:</p> <p>ukształtowania terenu, klimatu, sieci rzecznej, gęstości zaludnienia oraz wartości PKB.</p>	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnić na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich kontrastów geograficznych; wyjaśnić zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Azji. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przyczyny zróżnicowania gospodarczego państw Azji; proponować działania zmierzające do ograniczenia ubóstwa w najbardziej ubogich krajach Azji.
<ul style="list-style-type: none"> opisać, na podstawie klimatogramu roczny przebieg temperatury powietrza i opadów w klimacie zwrotnikowym monsunowym; wyjaśnić, dlaczego podstawą żywienia mieszkańców Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej jest ryż. 	<ul style="list-style-type: none"> porównać warunki klimatyczne w klimacie zwrotnikowym suchym i klimacie zwrotnikowym monsunowym; wyjaśnić różnice w wilgotności powietrza podczas monsunu letniego i zimowego. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić mechanizm powstawania monsunu letniego i zimowego; opisać zastosowanie ryżu w życiu codziennym mieszkańców Azji Południowo-Wschodniej. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać związek między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, dlaczego opóźniający się monsun letni może być przyczyną wystąpienia klęski głodu.
<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić, w jaki sposób dochodzi do powstawania trzęsień ziemi; zdefiniować tsunami; wskazać na mapie obszar określany jako 	<ul style="list-style-type: none"> opisać, na podstawie mapy tematycznej, rozmieszczenie płyt litosfery; wyjaśnić związek między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, 	<ul style="list-style-type: none"> zidentyfikować prawidłowości w rozmieszczeniu zjawisk sejsmicznych i wulkanicznych w odniesieniu do płyt litosfery; 	<ul style="list-style-type: none"> opisać sposoby zapobiegania tragicznym skutkom trzęsień ziemi i tsunami; analizować możliwości przewidywania niebezpiecznych zjawisk 	<ul style="list-style-type: none"> korzystać z nowoczesnych aplikacji informujących o wystąpieniu zjawisk sejsmicznych; podać podstawowe zasady zachowania podczas wystąpienia trzęsień ziemi.

<p>pacyficzny pierścień ognia.</p>	<p>wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami.</p>	<ul style="list-style-type: none"> wymienić negatywny wpływ trzęsień ziemi i tsunami na życie człowieka. 	<p>sejsmicznych oraz zapobiegania ich skutkom.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> opisać na podstawie mapy położenie fizycznogeograficzne Japonii; wymienić podstawowe grupy produktów wytwarzanych w Japonii. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnić, że Japonia jest obecnie jedną z najpotężniejszych i najnowocześniejszych gospodarek świata. 	<ul style="list-style-type: none"> opisać warunki przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz określić ich wpływ na rozwój gospodarczy kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić wpływ warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych na rozwój gospodarczy Japonii. 	<ul style="list-style-type: none"> zdefiniować problemy mieszkańców Japonii związane m.in. z pogonią za sukcesem i dążeniem do maksymalizowania wydajności pracy.
<ul style="list-style-type: none"> opisać, na podstawie mapy, zróżnicowanie przestrzenne gęstości zaludnienia w Chinach. 	<ul style="list-style-type: none"> podać najważniejsze czynniki rozmieszczenia ludności w Chinach; wymienić kierunki rozwoju gospodarczego Chin. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienić i wyjaśnić dawne, obecne oraz przyszłe wyzwania demograficzne Chin; zaprezentować główne kierunki rozwoju gospodarczego Chin w XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić cele, zasady oraz dokonać oceny polityki jednego dziecka. 	<ul style="list-style-type: none"> prognozować zmiany roli i znaczenia Chin w światowej gospodarce i polityce.
<ul style="list-style-type: none"> opisać przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego Indii na podstawie mapy; opisać zmiany liczby ludności w Indiach. 	<ul style="list-style-type: none"> podać przykłady czynników utrudniających i ułatwiających rozwój społeczno-gospodarczy Indii; dokonać charakterystyki wybranych przemian gospodarczych w Indiach. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnić wyjątkowość struktury społecznej w Indiach; ocenić rolę czynników społecznych, w tym kontrastów dla rozwoju gospodarczego Indii. 	<ul style="list-style-type: none"> szeregować czynniki rozwoju gospodarczego Indii według ich znaczenia dla sytuacji ekonomicznej kraju i jego mieszkańców; wyjaśnić znaczenie przemysłu nowoczesnych technologii w rozwoju gospodarczym Indii. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazać kierunki rozwoju społecznego Indii, które mogą mieć kluczowy wpływ na rozwój gospodarczy w przyszłości.
<ul style="list-style-type: none"> wskazać na mapie miejsca wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> opisać wielkość i rozmieszczenie złóż ropy 	<ul style="list-style-type: none"> dokonać ogólnej charakterystyki kultury 	<ul style="list-style-type: none"> ocenić planowane kierunki rozwoju społeczno- 	<ul style="list-style-type: none"> wykazać wieloaspektowość

<p>konfliktów na Bliskim Wschodzie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • podać najważniejsze cechy odróżniające region Bliskiego Wschodu od innych regionów na świecie; • wymienić najważniejsze cechy Islamu. 	<p>naftowej na Bliskim Wschodzie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić znaczenie zasobów ropy naftowej dla gospodarek państw bliskowschodnich. 	<p>Bliskiego Wschodu ze szczególnym uwzględnieniem struktury religijnej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenić wpływ czynników społecznych na poziom i tempo rozwoju gospodarczego państw na Bliskim Wschodzie. 	<p>-gospodarczego państw na Bliskim Wschodzie pragnących unowocześnić strukturę swojej gospodarki.</p>	<p>konfliktów obserwowanych na Bliskim Wschodzie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • udowodnić funkcjonowanie stereotypowego postrzegania regionu Bliskiego Wschodu w świadomości wielu Europejczyków.
--	--	--	--	---

DZIAŁ II. AFRYKA

Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
<p>wymienić charakterystyczne elementy środowiska przyrodniczego Afryki.</p>	<p>opisać charakterystyczne elementy środowiska przyrodniczego Afryki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić główne cechy krajobrazów Afryki; • wyjaśnić genezę wybranych elementów środowiska przyrodniczego Afryki. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić zależności między wybranymi elementami środowiska przyrodniczego Afryki; • wykazać cechy świadczące o zróżnicowaniu środowiska przyrodniczego Afryki; nazwać i wskazać na mapie przykładowe krainy w Afryce. 	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować wyjątkowe zjawiska przyrodnicze w Afryce i wyjaśnić ich pochodzenie; nazwać i wskazać na mapie przykładowe krainy Afryki i omówić ich specyfikę.
<ul style="list-style-type: none"> • nazwać główne masy powietrza i typy opadów występujące w Afryce; wymienić strefy klimatyczne-roślinne w Afryce. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać dowolną strefę klimatyczno-roślinną Afryki; wskazać rejony obfitych opadów i susz w Afryce. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać dowolną strefę klimatyczno-roślinną Afryki uwzględniając gospodarowanie człowieka w tej strefie; wskazać rejony obfitych opadów i susz w Afryce określając przyczyny występujących różnic. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić cyrkulację mas powietrza w strefie międzyzwrotnikowej; • wyjaśnić wzajemne zależności między strefami klimatycznymi i roślinnymi; wskazać na mapie zasięgi występowania 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazać specyfikę cyrkulacji mas powietrza nad Afryką; • wskazać konsekwencje przyrodnicze i gospodarcze cyrkulacji mas powietrza w Afryce;

			poszczególnych stref klimatyczno-roślinnych w Afryce.	porównać strefy klimatyczno-roślinne w Afryce pod względem możliwości ich zagospodarowania przez człowieka.
<ul style="list-style-type: none"> • podać definicje terminów: Sahel, nomadowie, pustynnienie; wskazać na mapie region Sahelu. 	określić warunki przyrodnicze charakterystyczne dla Sahelu.	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać sposoby tradycyjnego gospodarowania w strefie Sahelu; • wymienić przyczyny pustynnienia. 	określić kierunki zmian sposobów tradycyjnego gospodarowania w strefie Sahelu.	omówić przyczyny pustynnienia i wskazać sposoby zapobiegania temu procesowi.
<ul style="list-style-type: none"> • pokazać położenie Kenii na mapie; nazwać walory przyrodnicze Kenii. 	wymienić kilka walorów turystycznych Kenii.	wskazać rodzaje turystyki, jakie mogą być realizowane w Kenii.	określić znaczenie rozwoju turystyki dla państw Afryki.	wskazać możliwe konsekwencje dla gospodarki i środowiska przyrodniczego Kenii związane z rozwojem turystyki.
wskazać obszary nadwyżek i niedoborów wody.	<ul style="list-style-type: none"> • podać nazwy roślin uprawnych Afryki; wymienić sposoby gospodarowania w Afryce. 	opisać problemy rolnictwa Afryki.	wyjaśnić przyczyny problemów rolnictwa w Afryce.	przedstawić przykłady pomocy międzynarodowej dla społeczeństwa Afryki i ocenić ich skuteczność.
określić wartości przyrostu naturalnego w Afryce.	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić główne problemy Afryki; wskazać regiony głodu i niedożywienia w Afryce. 	analizować przyczyny głodu i niedożywienia w Afryce.	przedstawić sposoby rozwiązania problemu głodu i niedożywienia oraz ocenić ich skuteczność.	przedstawić wskazane problemy Afryki (konflikty, choroby).
nazwać główne surowce mineralne występujące w Afryce.	wskazać regiony słabiej i lepiej rozwinięte gospodarczo w Afryce.	wskazać dziedziny gospodarki mogące rozwijać się współcześnie w Afryce.	<ul style="list-style-type: none"> • omówić specyfikę gospodarki państw słabo i średnio rozwiniętych gospodarczo w Afryce; omówić uwarunkowania społeczne w Afryce. 	wskazać na przyczyny zróżnicowanego rozwoju państw Afryki.

DZIAŁ III.AMERYKA				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
wskazać na mapie główne jednostki fizycznogeograficzne Ameryki Północnej i Południowej.	opisać warunki naturalne Ameryki Północnej i Południowej.	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować cechy środowiska przyrodniczego regionu; scharakteryzować wody powierzchniowe Ameryki Południowej i Północnej. 	określić związki między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego Ameryki Północnej i Południowej.	Przedstawić, korzystając z map tematycznych, prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Południowej.
wskazać na mapie zasięg lasów i prerii w Kanadzie.	wymienić czynniki przyrodnicze wpływające na przesunięcie granicy lasów w Kanadzie.	wskazać przyczyny przekształcenia większości prerii w obszary rolnicze.	określić związki między obszarami uprawnymi i lasami a gospodarką Kanady.	przedstawić historyczne uwarunkowania rozwoju rolnictwa i gospodarki leśnej w Kanadzie.
zdefiniować pojęcia: cyklon tropikalny, huragan, tornado, powódź i wskazać na mapie regiony występowania tych zjawisk.	przedstawić konsekwencje katastrofalnych zjawisk przyrodniczych.	<ul style="list-style-type: none"> • określić warunki niezbędne do uformowania się cyklonu tropikalnego; wymienić przyrodnicze skutki powodowane przez huragany. 	przedstawić zależności między działalnością człowieka a intensyfikacją zjawisk katastrofalnych.	ocenić skalę zagrożeń jakie stwarzają kataklizmy naturalne w Stanach Zjednoczonych.
scharakteryzować las równikowy.	przedstawić znaczenie lasu równikowego dla Ziemi.	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić piętrowość roślinną lasu równikowego; wymienić przyczyny deforestacji Amazonii. 	określić związki między warunkami środowiska lasu równikowego a rozwojem gospodarczym tego regionu.	przedstawić szanse i zagrożenia związane z kontynuacją obecnej polityki gospodarczej Brazylii.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić wybrane nazwy grup, plemion rdzennej ludności Ameryki Północnej i Południowej; wskazać regiony, w których nadal żyją plemiona nie 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać przyczyny zaniku rdzennej ludności obu Ameryk; zdefiniować pojęcia: Indianin, Kreol, Metys, Mulat, rasizm. 	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzować zróżnicowanie etniczne społeczeństwa Ameryki Północnej i Południowej; przedstawić problemy rdzennej ludności Ameryki. 	wymienić i wskazać na mapie państwa Ameryki, w których rdzenni mieszkańcy stanowią znaczny odsetek społeczeństwa.	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić historyczne zmiany sytuacji rdzennej ludności obu Ameryk; ocenić tendencje zmian w relacjach między ludnością rdzenną i napływową, występujące w

podlegające wpływowi cywilizacji.				różnych krajach obu Ameryk.
<ul style="list-style-type: none"> • wskazać wielkie miasta Ameryki Południowej i Północnej; • zdefiniować pojęcie urbanizacji; • wskazać na mapie megalopolis w Stanach Zjednoczonych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić problemy wielkich miast Ameryki Południowej; • zdefiniować pojęcie dzielnic nędzy. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać przyczyny i skutki urbanizacji pozornej; • przedstawić cechy megalopolis. 	wyjaśnić wpływ warunków środowiska przyrodniczego na lokalizację i funkcjonowanie miast w Ameryce Południowej i Północnej.	przedstawić historyczne uwarunkowania współczesnej sytuacji polityczno-gospodarczej państw Ameryki Południowej i Północnej.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić elementy środowiska przyrodniczego Stanów Zjednoczonych wpływające na specyfikę tego kraju; wyjaśnić pojęcie technopolia i podać przykład. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienić cechy wybranej nowoczesnej gałęzi przemysłu; wymienić przyczyny marnowania żywności w Stanach Zjednoczonych. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać warunki rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu w Stanach Zjednoczonych; na podstawie danych statystycznych określić pozycję Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej. 	przedstawić rolę usług w gospodarce Stanów Zjednoczonych.	określić wpływ wielkich koncernów na gospodarkę Stanów Zjednoczonych i świata.
DZIAŁ IV. AUSTRALIA I OCEANIA. OBSZARY OKOŁOBIEGUNOWE				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Wiadomości i umiejętności ucznia. Uczeń potrafi				
wymienić elementy środowiska przyrodniczego Australii oraz Oceanii wpływające na specyfikę tych obszarów.	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawić wybrane elementy środowiska przyrodniczego Australii. 	wyjaśnić genezę wybranych elementów środowiska przyrodniczego Australii oraz wysp Oceanii.	scharakteryzować klimat oraz roślinność Australii i wysp Oceanii.	podać przykłady charakterystycznych zjawisk przyrodniczych w Australii i Oceanii oraz wyjaśnić ich pochodzenie.
<ul style="list-style-type: none"> • nazwać grupy ludności 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać najważniejsze działy gospodarki Australii; 	<ul style="list-style-type: none"> • omówić relacje między rdzennymi mieszkańcami 	wyjaśnić zależności między elementami środowiska	wyjaśnić jak położenie Australii wpływa na gospodarkę tego kraju.

zamieszkujące Australię; wskazać regiony koncentracji ludności w Australii.	<ul style="list-style-type: none"> • omówić przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności Australii. 	Australii a przybyszami z Europy; scharakteryzować rolnictwo Australii.	przyrodniczego a gospodarką Australii.	
<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić pojęcia: Antarktyda, Antarktyka, Arktyka; • wskazać na mapie Antarktydę, Antarktykę, Arktykę. 	<ul style="list-style-type: none"> • podać cechy środowiska przyrodniczego Antarktyki. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnić przyczyny występowania specyficznych warunków środowiska przyrodniczego na obszarach podbiegunowych. 	opisać działalność człowieka na obszarach podbiegunowych.	wyjaśnić znaczenia Traktatu Antarktycznego dla środowiska przyrodniczego obszarów polarnych.
<ul style="list-style-type: none"> • wymienić jedną polską stację badawczą funkcjonującą w Arktyce lub Antarktyce. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisać badania jakie są prowadzone na stacjach polarnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazać przyczyny zainteresowania człowieka obszarami polarnymi; • opisać warunki życia w polarnej stacji badawczej. 	przedstawić historię odkryć polarnych.	ocenić znaczenie badań polarnych dla gospodarki i nauki.